Riksdagens protokoll 1990/91:16

Fredagen den 26 oktober

Kl. 9.00–12.28

Protokoll 1990/91:16

Svar på interpellationer

1 § Ledighet

Talmannen meddelade att *Börje Hörnlund* (c) ansökt om ledighet under tiden den 12 november–den 11 december för FN-uppdrag.

Kammaren biföll denna ansökan.

Talmannen anmälde att *Nils Häggström* (c) skulle tjänstgöra som ersättare för Börje Hörnlund.

2 § Svar på interpellation 1990/91:41 om Chile

Anf. 1 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Viola Claesson har i sin interpellation frågat hur regeringen ser på utvecklingen i Chile mot bakgrund av militärdomstolarnas fortsatta förföljelser av massmedia och dess journalister samt om regeringen tänker agera internationellt för att stödja de chilenska journalisternas kamp för yttrande- och pressfrihet.

Situationen i Chile är i många stycken glädjande och utsikterna mot framtiden till övervägande delen hoppingivande. För drygt ett halvår sedan inleddes en ny fas i Chiles historia. Inom landet och över hela världen välkomnades den nye folkvalde presidenten Patricio Aylwins tillträde vid makten. Efter 16 års militärdiktatur hade folkstyre återställts i Chile, och en demokratiskt tillsatt regering kunde installeras.

Den nye presidenten har tillsammans med sin breda koalitionsregering inriktat sig på att genomföra det politiska program som presenterades i valrörelsen. Det gäller bl.a. att möta starka och berättigade krav på sociala förbättringar från de mest eftersatta grupperna i samhället. Andra angelägna reformer avser en grundläggande förändring av arbetslagstiftningen samt en demokratisering av den lokala förvaltningen, som skulle möjliggöra val av borgmästare och kommunalfullmäktige under 1991.

Den nya administrationen i Chile måste även hantera de svåra frågorna om de politiska fångarna från Pinochet-tiden samt de brott mot de mänskliga rättigheterna som begicks under militärdiktaturen. Arbetet pågår med att genomföra den breda överenskommelse om de politiska fångarnas framtid

som förhandlades fram 1989 i de nuvarande regeringspartiernas regi. Chiles regering är också starkt medveten om att rättvisa på något vis måste åstadkommas vad gäller de MR-brott som begicks under diktaturtiden. Med detta syfte har president Aylwin tillsatt en särskild kommission för att klarlägga och dokumentera händelserna på det här området mellan 1973 och 1990.

Det parlamentariska läget i Chile gör att regeringen i nästan varje enskild fråga måste förhandla med oppositionspartierna till höger om mitten för att kunna få majoritet för sina förslag i kongressen. Militären – och då framför allt armén – motsätter sig samtidigt att på något sätt ställas till svars för MR-brott begångna under diktaturåren. Hanteringen av denna, och andra politiskt laddade frågor, har därför nära samband med krigsmaktens framtida roll och dess förhållande till den nya administrationen. Medan tre av vapenslagen – flyget, flottan och karabinjärerna – visar tecken på att vilja samarbeta med regeringen är förhållandet till armén spänt. En viktig anledning härtill är Pinochets beslut att utnyttja sin författningsenliga rätt att sitta kvar som arméchef i ytterligare åtta år. De spänningar detta skapar i förening med de lagar och andra åtgärder som genomfördes före maktskiftet i mars begränsar regeringen Aylwins handlingsutrymme. Det ansträngda förhållandet till armén gör det också svårare för administrationen att uppnå stöd från partierna på högerkanten.

Det är i detta sammanhang man får se de aktuella fallen med gripanden av journalister.

Under Pinochet-tiden urgröptes det chilenska rättssystemets oväld. Det blev i hög grad ett redskap för militärregimen. Militärdomstolarnas ställning stärktes. I den nya folkvalda regeringens arbete för att helt återställa och konsolidera demokratin ingår reformer av rättssystemet. De planerade förändringarna inbegriper bl.a. begränsningar av militärdomstolarnas jurisdiktion. Av allt att döma finns en parlamentarisk majoritet för en sådan sanering av rättsväsendet, som bedöms kunna genomföras inom de närmaste månaderna. Jurisdiktionen i bl.a. yttrandefrihetsmål kommer då att överföras till den civila rättsskipningen. Händelser av det slag som beskrivits av Viola Claesson, och som djupt beklagas av den sittande chilenska regeringen, skulle därmed inte kunna inträffa.

De pågående ansträngningarna för att värna om och utveckla demokratin i Chile är hoppingivande. Sammantaget finns det anledning att se med viss optimism på de kommande årens utveckling i landet. Vad vi upplever är en politisk övergångsperiod "a la chilena" med även för européer överraskande prov på moderation och realism.

Det finns flera faktorer som pekar mot en tämligen ordnad och hanterbar process mot ett fullt återställande av den chilenska demokratin och omistliga rättigheter som press- och yttrandefriheten. Häribland kan nämnas: den politiska tyngdpunkten i mittfältet, det jämförelsevis gynnsamma ekonomiska läget och den nya politiska ledningens höga anseende.

Från svensk sida följer vi med intresse och noggrannhet utvecklingen i Chile. Sveriges inställning till yttrande- och pressfrihet är välkänd, likaså vårt agerande internationellt för att värna om dessa rättigheter. Det kan i sammanhanget nämnas att Sverige under diktaturtiden lämnade totalt 250 milj.kr. i humanitärt bistånd för att stödja det chilenska folkets tålmodiga

kamp för folkstyre och respekt för de grundläggande fri- och rättigheterna. Sådant bistånd fortsätter i olika och delvis nya former. De numera frekventa bilaterala kontakterna mellan våra länders regeringar ger tillfälle till samtal bl.a. om utvecklingen av demokratin och värnandet av de mänskliga rättigheterna i Chile. Den nya chilenska regeringen arbetar hårt och målmedvetet för att stärka och främja dessa värden.

Mot bakgrund av vad som nyss sagts finner jag det för närvarande inte påkallat att ta initiativ till några särskilda åtgärder med anledning av de i interpellationen aktualiserade händelserna.

Anf. 2 VIOLA CLAESSON (v):

Herr talman! Tack, Sten Andersson, för det mycket utförliga svaret!

Sten Andersson beskriver bl.a. konsekvenserna av Pinochets position som arméchef, relationerna mellan regeringen och armén samt militärdomstolarnas fortsatt starka ställning. Det är just detta som är anledningen till min interpellation. De demokratiska fri- och rättigheterna har ännu inte fått genomslag i Chile. Journalister har fängslats eller på annat sätt utsatts för militärens trakasserier även *efter* maktskiftet.

Ett exempel är Juan Pablo Cárdenas, som i slutet av september greps för sjunde gången. Han är chef för tidskriften Análisis i Santiago de Chile. När jag skrev min interpellation, satt Cárdenas fortfarande inspärrad i Capuchinofängelset i Chile.

Varför nonchalerar svenska nyhetsmedia det som fortfarande måste fördömas i Chile? De visar inte ens intresse för brotten mot sina chilenska kolleger. Den information som jag har fått om militärens och domstolarnas övergrepp mot massmedia och de anställda journalisterna går genom helt andra kanaler. Enskilda människor och grupper i Sverige och andra länder fortsätter att visa solidaritet med kämpande människor i Chile. Därför är det för mig möjligt att vidarebefordra viss information även till riksdagen.

Nu har jag fått en färsk och glädjande rapport om händelseutvecklingen som rör de chilenska journalisternas kamp. Militärdomstolens majoritet har tvingats frikänna Juan Pablo Cárdenas på Análisis. Han frisläpptes efter att ha varit inspärrad i elva dagar. Advokaten anser att domstolens utslag nu borde garantera journalisternas rätt att kritiskt granska myndighetsutövning, oavsett om det är en militär eller civil sådan.

En annan uppgift hoppas jag att Sten Andersson kan bekräfta. Deputeradekammarens rätts- och författningskommission har, enligt den information jag har fått, enhälligt antagit ett förslag som innebär att processerna om "skymfandet av de väpnade styrkorna" skall föras över till civil domstol. Om ett sådant steg fullföljs, måste detta spela en positiv roll för det trettiotal journalister som har anklagelser riktade mot sig från militären. En av dem som i så fall kan få en chans att också bli frisläppt är El Siglos chefredaktör Andres Lagos.

Men trots maktskiftet och nya steg för att utveckla demokratin i Chile är livsvillkoren fortfarande mycket svåra. Undersökningar visar att 600 000 unga människor lever i det som kallas "dödens punkt". Det är ungdomar som varken arbetar eller studerar. Värst är det i Storsantiagos "poblaciones", där de unga frustrerade och desperata hamnar i alkoholism, drogmiss-

bruk, prostitution och brottslighet. Det handlar om ungdomar som märkts av diktaturen och som slutat tro på de vuxnas förmåga att skapa bättre levnadsförhållanden.

Sten Andersson! Det återstår så mycket att göra för Chiles folk. Och är det inte så att varje framsteg, litet som stort, kan påskyndas genom solidaritet och tydliga ställningstaganden också från regeringar och parlamentsledamöter i olika länder? Det var därför att jag tror på den vägen och den möjligheten som jag frågade om den svenska regeringen ämnade agera internationellt för att stödja de chilenska journalisternas kamp för yttrande- och pressfrihet. Utan de solidaritetsyttringar och krav från olika länder och journalistförbund som sänts till Chile, hade Juan Pablo Cárdenas fortfarande suttit fängslad. Utan fortsatt stöd kommer de positiva förslag som sett dagens ljus i processernas Chile inte att fullföljas så snabbt som vi alla vill, eller hur?

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på interpellation 1990/91:36 och fråga 1990/91:30 om Cambodja

Anf. 3 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Hans Göran Franck har frågat mig på vilket sätt Sverige kan medverka till en fredlig lösning av Cambodjakonflikten, på vilket sätt regeringen vill agera i fråga om Cambodjas representation i FN, på vilket sätt Sverige är berett att för egen del och internationellt verka för att biståndet till Cambodja ökar och om regeringen är beredd att ge Cambodja särskilt stöd för att oskadliggöra minor som utplacerats i olika delar av landet.

Bertil Måbrink har frågat vad Sveriges regering avser göra för att bidra till skapandet av en verklig och stabil fred i Cambodja.

Jag avser besvara interpellationen och frågan i ett sammanhang.

Jag hade i både oktober och december förra året här i kammaren tillfälle att närmare utveckla regeringens syn på Cambodjafrågan. Denna grundsyn kvarstår i dag, men nu liksom då är situationen inte helt lättöverskådlig.

Cambodjafrågan har under de senaste veckorna åter tilldragit sig uppmärksamhet. Utvecklingen har gått i rätt riktning, och flera länder har bidragit till att aktivera fredsprocessen.

Även om framsteg har gjorts är dock många viktiga frågor ännu obesvarade, eftersom de cambodjanska parterna inte har enats på alla punkter. Något datum för hållande av fria val har t.ex. ännu inte diskuterats. Man kan alltså ännu inte vara helt säker på vart utvecklingen slutligen kommer att leda. Fredsprocssen befinner sig nu emellertid i ett skede där man har all anledning att hysa en, om dock försiktig, förhoppning om att en lösning verkligen är på väg. De fem ständiga medlemmarna i FNs säkerhetsråd hör till dem som söker påverka de cambodjanska parterna i positiv riktning.

Den svenska regeringen stöder de internationella ansträngningar som syftar till fred i Cambodja. Vi stöder det cambodjanska folkets rätt till fria och rättvisa val. Regeringen har också framhållit att vi är beredda att stödja FNs möjligheter att spela en roll när det gäller att säkra freden i Cambodja.

Vad gäller de röda khrererna är vår inställning fortfarande att de inte kan tillåtas återta makten med våld eller genom yttre påtryckningar.

Vad gäller frågan om Cambodjas representation i FN har jag följande att säga. De fyra cambodjanska parterna kom i Jakarta överens om att bilda ett Högsta nationellt råd, som under en övergångsperiod skall fungera som Cambodjas legitima regering. Rådets medlemmar sitter där i personlig kapacitet. Rådet skall bl.a. representera landet i utrikespolitiska sammanhang och således besätta Cambodjas FN-plats. Sedermera har överenskommelsen i Jakarta fått FNs stöd genom enhälligt antagna resolutioner, såväl i säkerhetsrådet som i generalförsamlingen.

Frågan om FN-platsen torde därmed inte uppkomma under pågående församling. Vid tidigare tillfällen har den svenska regeringen sagt sig vilja verka för att Cambodjas FN-plats vakantsätts i avvaktan på att den kan besättas av representativa företrädare för det cambodjanska folket. Hittills under församlingen har Cambodjas FN-plats varit obesatt.

Det är nu de fyra cambodjanska parternas sak att komma överens om hur det Högsta nationella rådet skall låta sig representeras i FN.

När det gäller FNs tänkta engagemang i Cambodja håller jag med Bertil Måbrink om att flera svåra frågor återstår att lösa. Det gäller t.ex. FN-kontingentens storlek, sammansättning, arbetsuppgifter och befogenheter. I avvaktan på ett mandat planerar man för närvarande i FN-sekretariatet med olika tänkbara alternativ.

Frågan om Sverige är berett att ge särskilt stöd för att oskadliggöra minor som har utplacerats i olika delar av Cambodja vill jag bespara jakande. Vi har redan gjort en insats genom att SIDA har finansierat en studie som utförts av en brittisk enskild organisation. Syftet med studien var att utröna om en minröjningsinsats kunde göras redan nu. Vår bedömning är att minröjningsinsatser, för att bli effektiva, bör ske under FNs överinseende.

Herr talman! Jag har av ett samtal med interpellanten Hans Göran Franck förstått att han med sitt förslag egentligen avser en svensk insats bestående av att svenska experter på minröjning åker till Cambodja och också har med sig det materiel som behövs för att klara en minröjning och lär ut sina kunskaper till cambodjanska militärer. Jag menar att vi borde ta ett sådant förslag under allvarligt övervägande. Jag har själv fått uppleva hur människor som kommit från Cambodja till Thailand har kommit på bår sedan de har sprängts av minor på vägen dit.

Beträffande frågan om vår beredskap att för egen del men också internationellt verka för att biståndet till Cambodja ökar, vill jag när det gäller våra egna insatser hänvisa till det beslut om humanitärt bistånd till Cambodja som regeringen fattade den 18 oktober. Det sammanlagda bidraget för innevarande budgetår uppgår till 36,7 milj. kr., vilket innebär en ökning med nära 10 milj.kr. Våra biståndsinsatser i Cambodja kommer att öka ytterligare när en fredlig uppgörelse nåtts i Cambodja. Formen för detta framtida svenska bistånd är för närvarande föremål för övervägande och beredning. Klart är att en stor del av våra insatser också i framtiden liksom hittills kommer att gå via FN och enskilda organisationer.

Beträffande vår beredskap att internationellt verka för att biståndet till Cambodja ökar, vill jag nämna de givarmöten om Cambodja som anordnas

i FNs regi. Senast ett sådant möte ägde rum var i New York i september. Sverige deltar regelmässigt i dessa möten. Det ger oss möjlighet att presentera de bidrag som vi ger och som vi avser att ge till Cambodja.

Anf. 4 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesminister Sten Andersson för svaret, och jag vill särskilt säga att jag uppskattar det kompletterande svar som jag fick om minröjningen. Det betyder att utrikesministern och jag är ense i den frågan. Jag anser för min del att det självfallet är bäst om denna minröjning kan ske genom FN. Men läget är ju sådant, att det är oklart om och när FN kan komma in på arenan. Därför är det viktigt att utrikesministern har gjort det här tillägget om att Sverige, kanske tillsammans med andra länder, kan göra en insats för att bidra med teknologi, hjälp och utbildning så att cambodjanerna själva kan komma mycket längre på den här punkten.

Det kommer ständiga rapporter om hur människor lemlästas och också dör, även om lemlästningen är huvudsyftet med minröjningen. Detta är mycket oroande särskilt med hänsyn till att man kan befara att det nu kommer en period med ökad stridsaktivitet. En rad sabotageaktioner har redan företagits.

Sten Andersson säger mycket riktigt att det fortfarande finns problem som inte är lösta och frågor som inte är besvarade. En fråga jag vill säga några ord om är att det fortfarande levereras vapen till motståndsstyrkorna. Det gäller leveranser som går till den s.k. koalitionen, men rent faktiskt är det de röda khmererna som tillgodogör sig dessa vapenleveranser. Dessa leveranser kommer främst från Kina men också från Singapore, USA och kanske ytterligare något annat land.

Det är mycket angeläget att vi förstärker opinionen mot dessa vapenleveranser. Det räcker inte med att stormakterna nu har antagit en plan för hur man skall lösa dessa frågor. Det gäller verkligen att ord och handling svarar mot varandra. Min förhoppning är att Sverige och den svenska regeringen skall agera kraftfullt mot dessa vapenleveranser. Om man kan få stopp på dem, vilket jag har förhoppningar om att Thailand för närvarande är intresserat av, skulle fredsprocessen kunna förstärkas och problemen kanske kunna lösas inom en inte alltför lång tid.

Problemet är att den s.k. fredsplanen innehåller svagheter. En svaghet består i att de röda khmererna i praktiken har en vetorätt och kan stoppa själva processen. Det är därför som vapenexporten är så viktig, och det är viktigt att påtryckningar görs framför allt på de länder som även om de anslutit sig till fredsplanen stöder de röda khmererna.

Vad sedan gäller Cambodjas representation i FN, vilket jag tagit upp i min interpellation, är jag nöjd med svaret. Men om det inte går att få en lösning på konflikten, är första steget att Sverige har beredskap för att agera så att platsen skall vara vakant, vilket är det andra steget. Om konflikten drar ut på tiden på grund av att de röda khmererna obstruerar, måste det finnas en gräns där vi bestämmer oss för att upprätta förbindelser med den sittande regimen i Phnom Penh. Jag vill inte säga att vi kommit dit ännu.

Slutligen till frågan om det humanitära biståndet. Jag vill uttrycka min uppskattning över att det har ökat och att ytterligare ökningar är på väg.

Men jag vill ändå framhålla att de röda khmererna har fått dubbelt så mycket västbistånd som befolkningen inne i landet. Det förhåller sig rent faktiskt så. På grund av den onormala situationen kan inte Sverige ge utvecklingshjälp, men det ger oss anledning till att ge ett mycket kraftigt stöd genom kanaler för humanitärt bistånd.

Anf. 5 BERTIL MÅBRINK (v):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret på min fråga. Om nu inte utrikesministern går upp i replik uppfattar jag inte det som ointresse utan snarare som att utrikesministern måste i väg och fatta andra viktiga beslut. Men det skulle vara bra om vi trots allt kunde få ett replikskifte.

Jag är i stort sett nöjd med svaret – som vanligt när utrikesministern lämnar ett svar, höll jag på att säga. Utrikesministern säger: "Fredsprocessen befinner sig nu emellertid i ett skede där man har all anledning att hysa en, om dock försiktig, förhoppning om att en lösning verkligen är på väg". Jag kan ställa mig bakom den försiktigheten. Jag är också en aning pessimistisk.

Jag anser, precis som Hans Göran Franck har sagt, att röda khmererna har fått en alldeles för stor roll i fredsprocessen, vilket är beklagligt. De har faktiskt tilldelats en vetorätt. Vi får inte glömma bort att i ledningen för de röda khmererna står fortfarande de personer som åsamkade det cambodjanska folket så mycket lidande, dvs. Pol Pot och de andra herrarna. Det är samma personer som tog livet av flera miljoner cambodjaner.

En annan sak som gör mig en aning pessimistisk och bekymrad är, som Hans Göran Franck också sade, att Kina fortfarande förser röda khmererna med moderna vapen och att USA förser Sihanouk och Song San. De har en gemensam motståndsfront där också röda khmererna ingår, och indirekt förser därför USA också röda khmererna med vapen. Det är detta som är bekymmersamt. Samtidigt har Sovjet, såvitt jag förstår, mer eller mindre upphört med vapenhjälpen till regimen i Cambodja. Det är ett bra initiativ från Sovjet, men det är oacceptabelt att Kina och också USA fortsätter att leverera vapen. Jag utgår från att Sverige agerar aktivt för att försöka att förmå de länder som fortsätter med vapenleveranserma att upphöra med detta. Det är mycket viktigt.

En annan fråga som bekymrar mig är att den FN-plan som ligger till grund för en lösning i Cambodja nästan inte säger någonting om Pol Pot-regimens terrorvälde, hur man nu skall tolka detta. Är det en taktik för att få FN-planen att fungera i praktiken så småningom? Jag vet inte, men också detta oroar mig en aning.

Jag vill ställa några frågor som utrikesministern antingen kan svara på nu, eller så får vi ta dem en annan gång. De flyktingläger som finns i Thailand kan sägas vara en blandning av militära baser och flyktingläger. Vi vet att Thailands regering har föreslagit en demilitarisering av dessa läger. Jag utgår ifrån att Sveriges regering aktivt stöder Thailands regering på den här punkten. Man skall också komma ihåg att bl.a. röda khmererna från dessa flyktingläger med tvång rekryterar barn. Vi har ju tidigare för inte så länge sedan diskuterat barns situation i världen, och det har varit ett toppmöte i FN om barn och hur man skall skydda dem. Det är angeläget att se till att dessa läger upphör att existera.

Vi är överens om att det måste ske en lösning såsom FN-planen anger. Men såväl utrikesministern som jag har påtalat att det finns problem där. Vad kan Sverige göra för att lösa dessa problem? På vilket sätt kan Sverige medverka? Såvitt jag förstår finns det lösningar.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1990/91:47 om Tibet

Anf. 6 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Det är bara tio dagar sedan jag i denna kammare senast besvarade två frågor om tvångsaborter och tvångssteriliseringar i Tibet. Ragnhild Pohankas interpellation ger mig tillfälle att närmare utveckla regeringens allmänna syn på läget i Tibet. Jag vill då först framhålla att det är utomordentligt svårt att få tillförlitlig information om hur situationen egentligen är.

Ingen tjänsteman från vår ambassad i Peking har de senaste två åren kunnat besöka Tibet. Organisationer som bevakar mänskliga rättigheter, såsom Amnesty International och den amerikanska organisationen Asia Watch, har mig veterligt inte heller fått tillstånd att skicka några delegationer dit. Individuell turism och journalistbesök tillåts inte heller. Gruppresor får förekomma, men möjligheterna till kontakt med befolkningen är naturligtvis begränsade om man inte talar tibetanska.

Allt detta gör att det är utomordentligt svårt att få en rättvisande bild av läget i Tibet. Vad som är uppenbart är att de kinesiska myndigheterna upprätthåller en hård kontroll över området. Redan restriktionerna för utlänningar och organisationer för mänskliga rättigheter att resa i Tibet stärker misstankarna om att brott mot de mänskliga rättigheterna förekommer och ökar trovärdigheten i de rapporter som kommer från tibetanska flyktingar. Jag tror att den bakgrundsbeskrivning som Ragnhild Pohanka ger av situationen för Tibets inhemska befolkning och för politiskt oppositionella i Tibet i huvudsak är riktig.

Men bilden är inte okomplicerad. Utomstående bedömare, som under de senaste åren kunnat besöka Tibet, anser att det trots allt görs insatser både av den kinesiska centralregeringen och av lokalregeringen för att förbättra de materiella levnadsförhållandena för tibetanerna. Man måste hålla i minnet att det gamla Tibet var mycket fattigt och efterblivet. Det påminde i många stycken om Europa under medeltiden. En hierarki av adel och munkar dominerade samhället. Tillgångarna låg i stor utsträckning i händerna på klostren, och befolkningen levde under mycket svåra förhållanden. Medellivslängden lär ha varit knappt 30 år. Men det finns också uppgifter om att de medel som på senare år anslagits för Tibets utveckling främst kommer de inflyttade kineserna till godo och att tibetanerna alltmer marginaliseras i sitt eget samhälle.

Jag anser för min del att det internationella samfundet och enskilda stater måste fortsätta att konstant och ingående uppmärksamma situationen i Tibet.

Ragnhild Pohanka frågar om det nu inte är dags att Sverige omprövar sitt

ställningstagande till Kinas överhöghet i Tibet. Vad beträffar Tibet, har vi från svensk sida – i likhet med det övriga världssamfundet – aldrig ifrågasatt Kinas faktiska överhöghet. Men vi har, som jag i andra sammanhang sagt, noterat att Tibet formellt har ställning som s.k. autonom region och därmed skall åtnjuta viss självstyrelse. Vi förutsätter att denna självstyrelse ges reellt innehåll. Vi har noterat att en opinion verkar finnas bland tibetanerna för ökad autonomi i förhållande till den kinesiska centralregeringen. Vi har vidare noterat att kontakter periodvis förekommit mellan Dalai Lama, som uppenbarligen fortfarande har en stark förankring bland tibetanerna, och den kinesiska regeringen. Vi skulle från svensk sida välkomna en fortsättning av den dialogen. Jag är för min del övertygad om att en sådan dialog, med inriktning på framtiden snarare än på det förgångna, är det enda möjliga sättet att nå en varaktig lösning av Tibetfrågan.

Ragnhild Pohanka frågar vidare om regeringen avser att stillatigande se på när ett litet folk förtrycks och utsätts för vad hon betecknar som folkmord. Svaret på detta är givetvis nej. Hon frågar också vilka aktiva åtgärder jag är beredd att vidta när det gäller Tibetfrågan. På det vill jag svara att vi redan i olika sammanhang har tagit upp denna fråga, både i internationella sammanhang och i samtal med kinesiska diplomatiska företrädare. Vi har då uttryckt vår oro över läget beträffande mänskliga rättigheter i Tibet. Senast för några dagar sedan, efter det att Tibetfrågan diskuterats i denna kammare, fördes ett sådant samtal. Vi kommer att fortsätta att markera vår oro över situationen i Tibet.

Anf. 7 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Jag får tacka för svaret.

Tibet skiljer sig geografiskt, språkligt, religiöst, rasmässigt och kulturellt från Kina och kineserna. Dalai Lama jämför situationen med Kuwaitockupationen. Kineserna eftersträvar en slutlig lösning för tibetanerna.

I Tibets dagblad uttrycktes nyligen i kraftiga ordalag kritik mot Dalai Lama och exiltibetanerna och mot folk, som utnyttjar religionen för att skada enigheten i Tibet. Med denna formulering syftade kineserna på de tibetanska munkarna och lamorna.

Jag vill särskilt betona en del av svaret som jag har viss opposition emot. Det är svårt att få information om Tibet som nu är ett ockuperat land – ockuperat av miljardlandet Kina. Men det finns information.

Själv deltog jag i en gruppresa med 30 deltagare till Tibet i juli i somras. Vi hade goda tillfällen till studiebesök och kunde också göra egna promenader och utflykter och intervjua både kineser och tibetaner. Vi hade också tillgång till tolkar.

Jag har också haft tillfällen att intervjua ögonvittnen från upploppet 1989, då enligt en avhoppad kinesisk journalist 400 människor dödades.

Jag har vid ett stort antal tillfällen träffat, intervjuat och haft samtal med exiltibetaner i Sverige, Tyskland, England och Indien. Jag har dessutom flera gånger träffat Dalai Lama och även samtalat med honom i mindre grupp.

Tibets exilregering i Dharmsala har stor kunskap om vad som händer i Tibets olika delar, liksom även Londonkontoret. Information finns.

Jag har haft tillfälle att läsa en ingående rapport från hösten 1989 lämnad av Röda korsets utsända.

För inte så länge sedan besöktes Stockholm av två män som nyligen flytt från Tibet till Indien, Dhukar Tsering, 28 år gammal och journalist och Sangal Rabgui, domare i det som ungefär motsvarar hovrätten. De hade ganska färsk information att lämna om Tibet. De berättade om samma häpnadsväckande övergrepp mot det tibetanska folket som vi såg i en dokumentärfilm förra året av den engelska journalisten Vanya Kewley.

Under de senaste 30 åren har 1,3 miljoner tibetaner dött av svält, i fängelse och under strider. Många har i sin förtvivlan tagit sina liv.

Eftersom tvångssteriliseringarna diskuterades under en frågedebatt förra veckan, tänker jag inte beröra den frågan, men jag har tagit del av de uppgifter som då lämnades.

Tibetanerna är i minoritet i sitt eget land, och det är tre olika grupper av kineser som flyttar till Tibet. De är främst soldater, ca 300 000, många tjänstemän och en grupp kineser som t.ex. har fått ett barn för mycket. Om dessa kineser flyttar till Tibet kan detta barn registreras samtidigt som deras levnadsförhållanden blir bättre.

Redan före kulturrevolutionen var 80 % av klostren skadade och demolerade. Av de ca 6 400 kloster som fanns före ockupationen finns i dag endast ett tjugotal kvar som inte utsatts för någon åverkan. I kloster där det har funnits 5 000–10 000 munkar finns i dag endast 30 och högst 300 kvar. Klostren betydde allt – religion, utbildning, skola, högskola, fest och träffpunkt för människorna.

I Tibet har det tibetanska folket den högsta barnadödligheten, de sämsta skolorna, den sämsta sjukvården, de lägsta lönerna, de tyngsta arbetena och lägsta tänkbara bostadsstandard, åtminstone i städerna. De måste ha ett pass för att resa i sitt eget land från stad till stad. De var förhållandevis fattiga förr, men de är ännu fattigare nu.

Sten Andersson säger att man skall uppmärksamma Tibets situation. Det räcker inte längre. Ett demokratiskt land som säger sig stå för internationell solidaritet borde för länge sedan ha agerat mera kraftfullt. Är utrikesministern beredd att förändra Sveriges passiva roll som observatör och internationellt och genom FN arbeta för att motverka det folkmord som pågår i Tibet? Hur stor del av ett folk skall utsättas för tortyr, fängelse och dödande innan det internationella samfundet agerar? Sverige kan börja.

Anf. 8 KAJ NILSSON (mp):

Herr talman! Utrikesministerns svar på interpellantens första fråga, om regeringen är beredd att ompröva sin inställning till Kinas överhöghet till Tibet, innebär att Sten Andersson kringgår huvudproblemet för Tibets folk. Sverige har aldrig ifrågasatt Kinas faktiska överhöghet.

Huvudproblemet är om Tibet skall lyckas återerövra sin självbestämmanderätt. Den kinesiska regeringens våldförande på de medborgerliga och demokratiska fri- och rättigheterna är bara symtom på att Kinas kolonialstyrelse i Tibet kvarstår intakt, precis som apartheid är symptom på de svartas brist på självständighet i Sydafrika. En överväldigande tibetansk majoritet vill ha fullständigt oberoende för Tibet.

Herr talman! Det är fyrtio år sedan kineserna invandrade Tibet, och det är tydligen inte tillräckligt känt bland den stora oponionen. Det är mer än trettio år sedan Dalai Lama tvingades i landsflykt till Indien tillsammans med ca 100 000 andra tibetaner.

Kinas långvariga kolonialstyrelse har varit mänskligt arrogant, brutalt, undertryckande samt ekologiskt exploaterande och destruktivt, även om vissa reformer och modernisering också kan urskiljas. I fyrtio år har Tibet fått lida under kinesisk ockupation, kolonialism och apartheid.

På en rådgivande konferens om Tibet i London i somras – understödd av Parlamentsgruppen för mänskliga rättigheter och Parlamentariska gruppen för Tibet, båda i brittiska parlamentet – hade jag privilegiet att delta tillsammans med 125 andra parlamentariker, ministrar, före detta ministrar, framträdande akademiker, jurister, religiösa ledare etc. från 36 olika nationer tillsammans med representanter för tibetanerna själva. Man kunde där slå fast att den kinesiska regeringen måste hjälpas till att växa in i världssamhället som en fullvuxen medlem med motsvarande ansvar och inte längre behandlas som en baby i det internationella umgänget.

Eftergifternas tid måste få ett slut om Tibet skall hinna räddas undan en fortsatt massiv kinesisk befolkningsinflyttning till Tibet, där tibetanerna själva är i klar minoritet. Historien visar att eftergifter inte leder någonstans. Nu tiger västmakterna igen. Det är ironiskt att det är de nya demokratierna i öst, Tjeckoslavkien, Polen och Ungern, som välkomnar Dalai Lama och hans fredsplan.

Detta var den tredje internationella konferensen om Tibet på ett år. Tillsammans utgör de en enastående fond av parlamentarisk, diplomatisk och juridisk erfarenhet med relevans för den kritiska och tragiska situationen i Tibet. Den samlade rättsliga expertisen, bl.a. bestående av fjorton jurister, kunde vid det här tillfället meddela att det helt enkelt inte finns någon laglig giltighet för Kinas krav på Tibet. Detta kunde den internationella juristkommissionen konstatera redan år 1961, då man sade att Tibet åtminstone de facto var en oberoende stat när den ockuperades.

Sten Andersson kan väl inte längre efter detta säga "att det är utomordentligt svårt att få en rättvisande bild av läget i Tibet".

Herr talman! Insiktsfulla bedömare, t.ex. skogsplanterare i området, ger emellertid landet Tibet endast 5–10 år innan vattenbalansen i flera regioner har blivit så ojämn bl.a. på grund av kraftig skogsavverkning – skog exporteras till Kina – att en ekologisk kollaps står för dörren innan Tibet försvinner definitivt som ett enskilt folk och en enskild kultur.

Sten Andersson säger att det internationella samfundet och enskilda stater måste fortsätta att konstant och ingående uppmärksamma situationen i Tibet. Vad kan man göra? Med en stark känsla av brådska och ansvar uttalade sig Londonkonferensen i en deklaration, som vi skall överräcka till utrikesministern. Man har en särskilt brådskande anmaning till Storbritannien, Förenta Staterna, Indien och Japan m.fl. nationer.

För det första skall frågan om Tibets rättigheter fullföljas genom Förenta nationerna och andra lämpliga fora. För det andra skall man i beräkningen ta med landets tragiska fortlöpande situation i alla bilaterala och multilaterala relationer med folkrepubliken Kina. För det tredje skall Tibets rättvisa krav

på självbestämmande främjas, self determination. Den tibetanska kampens icke-våldsnatur skall erkännas. För det fjärde skall man göra ett vederbörligt erkännande av den tibetanske exilregeringen och Dalai Lama, nobelfredspristagare och representant för det tibetanska folket till dess regelrätta val kan hållas under överinseende av Förenta nationerna.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Meddelande om svar på interpellation 1990/91:1

Anf. 9 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Med hänvisning till riksdagsordningens 6 kap. 1 § får jag meddela att jag, på grund av att Carl Frick inte har möjlighet att infinna sig i kammaren i dag, inte inom den föreskrivna tiden fyra veckor kommer att besvara hans interpellation om utländska besök med kärnvapenbestyckade fartyg. Jag har för avsikt att besvara interpellationen fredagen den 16 november.

6 § Svar på interpellation 1990/91:12 om kollektiva hemförsäkringar

Anf. 10 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Sten Andersson i Malmö har frågat mig om jag är beredd att medverka till förändringar i lagstiftningen så att den som erbjuds en kollektiv försäkring endast skall ingå i en sådan efter det att ett aktivt godkännande givits.

Frågor och interpellationer om kollektiva hemförsäkringar, bl.a. från Sten Andersson, har vid flera tillfällen tidigare behandlats här i kammaren.

Regeringen uttalade i ett beslut den 10 april 1986 bl.a. att obligatorisk gruppsakförsäkring kunde stå i strid mot de krav på sundhet som gäller för försäkringsväsendet och att regeringen hade anledning utgå från att försäkringsinspektionen skulle ingripa mot gruppförsäkringsavtal med obligatorisk anslutning.

Försäkringsinspektionen har i en promemoria i januari 1989 förklarat att försäkringsbolagen inte bör förbjudas att medverka vid försäkringslösningar på konsumentförsäkringsområdet där en gruppföreträdare, t.ex. ett fackförbund, är avtalspart och svarar för försäkringspremien och använder sig av den s.k. reservationsrättsmetoden som anslutningsform. Försäkringsinspektionen har, i anslutning till regeringsbeslutet från 1986, ställt som krav att fullödig information skall ges till gruppmedlemmarna angående reservationsmöjligheten – annars sker ett brott mot sundhetsprincipen. Likaså krävs att den som reserverar sig inte på annat sätt behöver vara med och betala premien.

Det finns flera skäl att godta reservationsrättsmetoden. För det första rör det sig om att en organisation fattar beslut om att teckna ett avtal med en utomstående part. Enligt min uppfattning måste det finnas mycket starka skäl för att ingripa i den rätt en organisation har att sköta sina angelägenhe-

ter. För det andra får merparten av organisationens medlemmar fördelar genom den kollektiva försäkringen; viktigast är naturligtvis att försäkringskostnaderna i nästan samtliga fall blir lägre.

Mot reservationsrättsmetoden kan å andra sidan anföras att det finns risk för att någon enskild medlem blir dubbelförsäkrad, med åtföljande onödiga premiekostnader. Det är just på grund av den risken försäkringsinspektionen ställer höga krav på den information som skall lämnas till gruppmedlemmarna. Jag tycker att det är viktigt att medlemmarna får tydlig och klargörande information om försäkringsvillkoren, om kostnaderna för försäkringen och om möjligheten att avstå från att ansluta sig till försäkringen. Det är därför bra att försäkringsinspektionen har intagit den hållning jag nyss redogjort för. Jag har förstått att inspektionen noga följer dessa frågor och att inspektionen inte funnit att nackdelarna med reservationsmetoden överväger fördelarna. Jag vill för min del också tillägga att en kollektiv hemförsäkring ibland kan vara ett välkommet skydd för den som inte har tecknat något individuellt försäkringsavtal.

Sammanfattningsvis: Med tanke på att försäkringsinspektionen fortlöpande prövar de kollektiva hemförsäkringarna mot bakgrund av sundhetsprincipen anser jag inte att det för närvarande finns anledning att vidta några lagstiftningsåtgärder.

Jag vill tillägga följande: Den försäkring Sten Andersson genom sitt medlemskap i Byggnadsarbetareförbundet har fått möjlighet att teckna innebär att en medlem blir försäkrad bara om han själv betalar in avgiften för de första två månaderna. Om medlemmen gör den betalningen, är det enligt min mening just ett sådant aktivt godkännande som Sten Andersson efterfrågar.

Anf. 11 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min interpellation. Låt mig först säga att jag inte har någonting emot kollektiva hemförsäkringar. Jag tycker att vi alla aktivt skall medverka till att de tyvärr alltför snabbt stigande försäkringspremierna begränsas. Kollektiva försäkringar är ett sätt att minska höjningen av försäkringspremierna. Men jag anser att man baserat på rent sunt förnuft borde ställa vissa krav. Först och främst vill jag säga att om man inom ett fackförbund kommer överens om att man skall teckna en försäkring för sina medlemmar, bör två saker vara självklara, och jag tror att jag får medhåll av många människor. För det första skall man gå ut med en offert till samtliga inom branschen verkande försäkringsbolag. Jag tycker att det är en minimal men mycket rimlig begäran. För det andra skall man göra tvärtemot vad som sker i dag. Den medlem i t.ex. ett fackförbund som vill teckna den här försäkringen som förbundet har initierat skall själv genom en aktiv handling teckna försäkringen, t.ex. genom att skicka in ett brev eller en blankett där medlemmen anger att han eller hon vill teckna sig för denna försäkring. I dag är det tvärtom.

Det är i och för sig rätt som statsrådet säger, att jag för min personliga del, när det gäller mitt medlemskap i Byggnadsarbetareförbundet, för de två första månaderna, när försäkringen har trätt i kraft, skall betala in premien personligen. Det är en aktiv handling som jag kan acceptera. Men det är

ändå en liten omväg. Det hade varit mycket bättre om man hade sagt att de som vill teckna denna försäkring får skicka in ett besked eller på annat sätt tillkännage att de är intresserade av att teckna denna försäkring.

Jag blev häromdagen uppringd av en medlem i ett LO-förbund. Han berättade för mig att det i hans fackföreningsavgift ingår en premie för hemförsäkring. Han kontaktade sitt förbund och sade att han inte var intresserad av att ha denna försäkring. Då sade man från fackförbundet, herr statsråd – och jag tycker att statsrådet skall lyssna på det, eftersom det strider mot vad statsrådet tidigare har sagt – att det var fullt möjligt för honom att omedelbart gå ur denna försäkring. Han behövde bara skicka in ett skriftligt meddelande till förbundet om detta. Men han fick inte pengarna tillbaka. Han får alltså fortfarande genom sin fackföreningsavgift betala för en försäkring som han inte är tecknad för. Och det strider mot det som statsrådet har sagt här i dag.

Herr statsråd, vad innebär egentligen fullödig information? Är försäkringsinspektionen nöjd med att man från förbundets eller organisationens sida har skickat ett brev till samtliga medlemmar? Kallas det fullödig information? Det förutsätts också att detta brev har lästs av samtliga medlemmar och att de som inte har reagerat skall bli kollektivt automatiskt försäkrade och betala premien för hemförsäkringen. Nu skall man inte måla den lede på väggen, men det här kan ju faktiskt få ganska enorma konsekvenser, om man nu skall använda sig av litet överdrifter. Det kan t.ex. innebära följande. En s.k. fullödig information har skickats ut till medlemmarna om att organisationen har beslutat att varje medlem skall ha en Volvo. De medlemmar som inte skickar in ett besked om att de inte vill ha en Volvo får automatiskt en Volvo följande vecka.

Herr statsråd, det är väl mycket enklare att göra tvärtom, så att man slipper hålla på att trixa på grund av att människor i efterhand kommer och säger att de inte vill vara med. Därför tycker jag att man skall skicka ut ett besked till medlemmarna om att de som är intresserade, och enbart de medlemmar som aktivt svarar ja, kommer att tecknas för denna försäkring. Varför skall man gå dessa omvägar? Jag har ibland en liten misstanke om att detta görs för att man framför allt från LO-sidan vill stödja enbart försäkringsbolaget Folksam. Det är nämligen Folksam som i dag har dessa stora kollektivförsäkringar. Jag tror inte att Folksam är bättre än andra bolag, men Folksam får av någon konstig anledning alltid dessa offerter.

Till sist vill jag säga följande, herr talman. Många vallöften har brutits i dessa dagar. Men jag tror att jag som en enkel representant för moderata samlingspartiet kan säga att om vi får makten kommer vi att ta bort denna möjlighet. I stället kommer de som vill tecka en försäkring själva att få ta ett initiativ.

Anf. 12 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Sten Andersson i Malmö har i sin interpellation sagt att det kan vara acceptabelt med kollektiva hemförsäkringar, men att två villkor då bör vara uppfyllda.

Det ena villkoret är att möjlighet ges till ett anbudsförfarande där alla intresserade försäkringsbolag får vara med och konkurrera. Jag har ingenting

emot att sådant anbudsförfarande äger rum. Tvärtom välkomnar jag det. Jag har däremot svårare att se att vi lagstiftningsvägen skulle föreskriva att något sådant skall äga rum. Jag utgår ifrån att försäkringsbolag som kan erbjuda förmånliga villkor på detta område gör sig hörda. Och jag tror att det i det långa loppet kommer att vara de försäkringar som är billigast och bäst som också kommer att vinna en bred anslutning. Jag tror att konkurrensen kommer att fungera på detta område.

Det andra villkoret som Sten Andersson vill sätta upp är att det skulle krävas någon form av aktiv handling för att den individuelle medlemmen skulle omfattas av den kollektiva hemförsäkringen.

Jag har redan konstaterat i mitt svar, vilket också Sten Andersson berörde i sitt anförande, att det villkoret onekligen uppfylls på ett rimligt sätt i den situation som Sten Andersson själv befinner sig i, dvs. att man som medlem i Byggnadsarbetareförbundet måste utföra en aktiv handling genom att själv betala in avgiften för de första två månaderna. Det tycker jag i allra högsta grad uppfyller det kriterium som Sten Andersson vill kräva i detta sammanhang.

Om vi nu diskuterar den kollektiva hemförsäkringen kan vi konstatera att det här som på de allra flesta områden i tillvaron finns både för- och nackdelar. Det finns också vissa problem som vi i hög grad är medvetna om. En nackdel är att det finns risk för dubbelförsäkring. Det finns säkert ett antal människor som är dubbelförsäkrade, även om det i vissa fall rör sig om tillfälliga dubbelförsäkringar, dvs. under en övergångstid är man dubbelförsäkrad då man går från en individuell till en kollektiv hemförsäkring. Här måste naturligtvis ansträngningar göras, och har redan gjorts, för att genom reservationsrätten och genom aktiv information minimera antalet dubbelförsäkringar.

Det andra tänkbara problemet är att den kollektiva hemförsäkringen inte i tillräckligt hög grad avspeglar den individuella situationen för försäkringstagaren. Premierna tenderar att bli mera genomsnittliga och schablonartade. Här har man, såvitt jag känner till, försökt möta problemet genom en ökad differentiering inom ramen för den kollektiva hemförsäkringen. Vi skall ha klart för oss att det i alla försäkringars natur ligger att försäkringen innehåller ett visst mått av schablonisering och riskutjämning. Det är inte någonting unikt för den kollektiva hemförsäkringen. Jag kan inte se att de problem som vi har upptäckt i det avseendet är oöverstigliga.

Mot detta skall ställas betydande fördelar. En fördel är att den här formen för de allra flesta försäkringstagare är en billigare försäkring än en motsvarande individuell försäkring. Stora besparingar har uppnåtts och uppnås för ett mycket stort antal människor som omfattas av den kollektiva hemförsäkringen. Det är naturligtvis det viktigaste skälet till att vi har anledning att sätta värde på denna försäkringsform.

Det är också så, det kan vi vara ganska säkra på, att betydande grupper utan en kollektiv hemförsäkring skulle stå antingen helt utan försäkringsskydd eller – det vet vi också förekommer – vara underförsäkrade. Den typen av problem kan vi eliminera eller i varje fall minska kraftigt med hjälp av de kollektiva försäkringarna.

Herr talman! Sammantaget menar jag att fördelarna överväger nackde-

larna och att det finns anledning att vi både tillåter och bejakar kollektiva hemförsäkringar i framtiden.

Ingripanden mot föreningsrätten av det slag som ibland krävs i detta sammanhang och andra sammanhang finns det anledning att på principiella grunder vara mycket avvisande mot. Det krävs utomordentligt starka skäl för att vi skall överväga sådana ingripanden.

Jag vill vidare påpeka att den ordning som vi etablerat på det här området är godkänd av försäkringsinspektionen, som aktivt medverkat till detta. Den bedriver, och skall bedriva, fortlöpande övervakning på området. Då den upptäcker något som är otillfredsställande kommer försäkringsinspektionen att höra av sig, och vi får bedöma situationen i det läget.

Till sist vill jag – det kan delvis ses som ett instämmande i vad Sten Andersson sade – säga att det är bra om vi får ökad konkurrens också på det här området. Det utgör en del av den privata tjänstesektorn, som till stor del har varit skyddad från konkurrens. Kan vi få till stånd en ökad konkurrens och lägre priser är det ett bidrag till förbättrad standard och bidrag till en inflationsbekämpning, någonting som vi behöver i den situation i den svenska ekonomin som vi befinner oss i.

Anf. 13 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag skall informera statsrådet Åsbrink om att jag faktiskt själv har varit med när man från en facklig organisation har begärt information från bara Folksam. Därefter har enskilda medlemmar inhämtat offerter från konkurrerande försäkringsbolag, som i flera fall har varit billigare och bättre, men Folksam har fått offerten därför att Folksam tillhör rörelsen. Därmed förstår jag att statsrådet och jag är överens om att så skall man inte agera.

Då det gäller min egen privata situation som medlem i Byggnads tycker jag att det är okej, att jag kan köpa men det är onödigt. Det är bättre att jag själv om jag vill vara med skall skicka in ett meddelande om att jag accepterar försäkringen. Jag förstår inte omvägen.

Jag tog som exempel en medlem i en LO organisation. Förbundets chef har sagt till medlemmen att han kan slippa försäkringen, men han får inte tillbaka premien utan får betala, även om han inte är med i försäkringen. Det kan väl, herr statsråd, i alla fall inte vara tillfredsställande.

Till sist måste jag säga att jag delar statsrådets uppfattning om vikten av konkurrens inom försäkringsområdet. Premierna har ju stigit fantastiskt mycket under de senaste åren. De är i dag en tung börda för många medborgare. Men det måste finnas någonting som säger att man godkänner den här metoden? Sunt förnuft säger ju att om jag skall köpa någonting skall jag ta eget initiativ. Jag skall inte behöva skicka in en blankett där jag säger att jag inte vill ha det. Om jag inte tar eget initiativ, skall jag inte behöva bli påprackad någonting. Detta gäller ju överallt i samhället, så varför skall det inte gälla här?

Allra sist, herr talman, måste jag säga att jag tror att det här har litet att göra med kopplingen mellan Folksam, socialdemokraterna och LO. Man ger alltså Folksam vissa förmåner. Det innebär till vissa delar besvär för medlemmar som tycker att metoden är oacceptabel. Jag tror att det i dag inte är svårt

att gå ut på Stockholms gator och torg och finna stöd för att man skall säga ja om man vill ha någonting, och att man om man inte vill ha en sak inte skall bli påtvingad den.

Anf. 14 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Jag vill anknyta till vad jag sade i mitt svar, att försäkringsinspektionen i anslutning till det regeringsbeslut som fattades 1986 har ställt som krav att fullödig information skall ges till gruppmedlemmarna angående reservationsmöjligheten och vidare att den som reserverar sig inte på annat sätt behöver vara med och betala premier. Detta är de villkor som har ställts. Jag utgår från att de efterlevs och att försäkringsinspektionen ingriper om detta inte sker.

Sedan vill jag bara tillägga att även om man kan upptäcka vissa problem med det kollektiva försäkringssystemet, finns det mycket betydande fördelar som jag tycker att Sten Andersson förbigår med tystnad. Det här har inneburit för de människor som i dag omfattas av den kollektiva hemförsäkringen årliga besparingar i storleksordningen 200 milj. kr. Det innebär att ett stort antal människor som annars inte skulle ha haft något försäkringsskydd eller i vissa fall har varit underförsäkrade nu får ett fullgott skydd. Det tycker jag är stora värden som för mig är det avgörande när jag skall göra en slutlig bedömning av den här försäkringsformen. Sten Andersson hotade i sitt anförande att om moderaterna får regeringsansvaret skall de gå in med förbud, restriktioner och förhindra stora delar av den här försäkringsformen. Det ser jag som mycket illavarslande, därför att det innebär försämringar för många människor och ingrepp i föreningsrätten som jag menar att vi skall vara väldigt försiktiga med att ens överväga.

Anf. 15 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Nu tycker jag att statsrådet tolkar mitt inlägg som en viss potentat tolkar bibeln. Det gäller då det här med hotet.

Jag har sagt att vi moderater inte kommer att säga nej till kollektiva försäkringar. Men vi menar att den som vill vara med skall själv säga ja. Jag tror inte att det skulle innebära något större ingrepp eller någon katastrof för någon.

Sedan, herr statsråd, något om detta med fullödig information. Vad är fullödig information egentligen? Är det att ett fackförbund har skickat ut ett brunt kuvert till varje medlem? Har man i och med ett sådant förfarande åstadkommit fullödig information?

Sedan noterar jag att statsrådet tydligen tror att människor inte begriper någonting, att människor inte inser värdet av hemförsäkringar. De fackliga organisationerna måste teckna hemförsäkringar, för annars gör människor inte det, tycks han tro. Om nu statsrådet har så låga tankar om människorna, varför då inte lägga fram en proposition om att försäkringar skall tecknas för samtliga invånare i Sverige? Det måste bli nästa steg, för alla är ju inte medlemmar i fackliga organisationer. Statsrådet säger ju själv att det är oerhört viktigt med sådana här försäkringar.

Vidare har statsrådet nogsamt undvikit att bemöta mitt konkreta exempel. Det gäller alltså vad jag berättade om den medlem i ett LO-förbund som

hade fått information om att en premie för kollektiv hemförsäkring ingick i den avgift som den här personen betalade till sitt fackförbund. Vederbörande ringde då upp sitt förbund och sade att han inte ville vara med. Från förbundet sade man mycket generöst: Okej, du slipper. Vi tvingar ingen. Då frågade den här personen: Kommer ni att reducera min avgift i motsvarande mån? Men nix, det gick inte! Ett sådant förfarande kan väl inte vara tillfredsställande. Den här personen måste alltså betala för en försäkring som han uttryckligen har sagt att han inte vill ha. Om statsrådet inte är beredd att ändra på detta förhållande, måste jag säga att min förvåning inte bara är mycket stor utan också kommer att förbli mycket stor.

Anf. 16 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Jag har inte uttryckt någon misstro mot enskilda människors insikter och förmåga att fatta kloka beslut vare sig på försäkringsområdet eller på andra områden. Men det är en realitet att en hel del människor och hushåll i det här landet inte har en hemförsäkring. Vidare är det en realitet att ett antal människor, när olyckor inträffar – bränder eller någonting annat – inte har något försäkringsskydd. I vissa fall har man ett försäkringsskydd, men då är detta inte tillräckligt omfattande för att täcka de kostnader som faktiskt uppstår vid olyckor.

Om Sten Andersson i Malmö inte tror mig, kan han ju vända sig till företrädare för olika försäkringsbolag. Jag kan försäkra att de har stor erfarenhet från det här området.

Däremot, menar jag, är det ett uttryck för misstro mot de fackliga organisationerna och deras medlemmar att tro att dessa nu och år efter år skulle medverka till tecknandet av alltför dyra och oförmånliga försäkringar, att man skulle acceptera ett nej till andra, bättre och billigare, försäkringslösningar. Jag tror inte att det fungerar på det sättet. När det gäller det här området tror jag att konkurrensen fungerar. Vidare tror jag att hela försäkringsbranschen som sådan kommer att utsättas för ett allt hårdare konkurrenstryck. Och det är bra, för ytterst är det till gagn både för de fackliga organisationerna och deras medlemmar och för alla försäkringstagare över huvud taget. Här har jag alltså full tilltro till människors förmåga att fatta kloka beslut, inte minst av omsorg om den egna ekonomin och om det egna försäkringsskyddet.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellation 1990/91:19 om den s.k. Catalinaaffären

Anf. 17 Försvarsminister ROINE CARLSSON (s):

Herr talman! Bo Hammar har ställt frågor till mig angående den s.k. Catalinaaffären, dvs. de händelser i juni 1952 då ett flygplan av typen DC 3 från det svenska flygvapnet försvann över Östersjön under en spaningsflygning, och ett flygplan av typen Catalina under sökande efter den försvunna DC 3-an några dagar senare blev nedskjutet av sovjetiskt jaktflyg.

Bo Hammar har frågat om regeringen gjort allt som är möjligt för att

skapa klarhet kring DC 3-besättningens öde och om regeringen är beredd att tillsätta en parlamentarisk undersökningskommission om Catalinaaffären.

Omedelbart efter det att DC 3-an rapporterats saknad sattes ett omfattande arbete i gång för att utröna vad som inträffat. Inledningsvis sökte man efter flygplanet och påträffade då en av dess gummilivflottar skadad och icke uppblåst. Därefter gjordes en grundlig utredning av en haverikommission som kom till slutsatsen att DC 3-an havererat sedan den beskjutits från luften av flygplan. Haverikommissionen fann också att haveriplatsen troligen var belägen ca 50 kilometer öster om Gotska Sandön samt att beskjutningen skett då DC 3-an befunnit sig på eller i närheten av sin planerade färdväg.

År 1957 förekom i utländsk press uppgifter om att det i ett sovjetiskt arbetsläger fanns några svenska flygmilitärer. Uppgifterna föranledde utrikesdepartementet att göra en utredning. Under utredningen hördes ett hundratal f.d. lägerfångar. Utredningen ledde inte till något som kunde bekräfta pressuppgifterna. Utrikesdepartementet gjorde emellertid ändå en framställning i ärendet till det sovjetiska utrikesministeriet. Sovjetunionen svarade att man inte hade några som helst uppgifter i frågan och framhöll att DC 3-ans besättning inte befann sig eller hade befunnit sig i det aktuella arbetslägret eller på någon annan plats i Sovjetunionen.

År 1983 fick dåvarande rättschefen i försvarsdepartementet Olof Forssberg i uppdrag att granska handlingarna om DC 3-an i syfte att ge regeringen underlag för beslut om huruvida en ytterligare utredning var påkallad. Granskningen utmynnade i att en fortsatt utredning inte skulle vara meningsfull. Regeringen fann inte anledning att göra någon fortsatt utredning men hävde sekretessen för haverikommissionens rapporter och, med några undantag, för de handlingar i ärendet som förvaras hos försvarets radioanstalt.

Det är, mot bakgrund av vad jag nu redogjort för, min uppfattning att regeringen gjort vad som är möjligt för att skapa klarhet om besättningens öde. Det finns därför inte anledning att ytterligare utreda Catalinaaffären, och jag är följaktligen inte beredd att ta initiativ till en parlamentarisk undersökningskommission.

Bo Hammar har vidare frågat vilken kontroll regeringen i dag har över den militära underrättelse- och spaningsverksamheten.

Det åligger överbefälhavaren att leda den militära underrättelse- och säkerhetstjänsten. Försvarets radioanstalt, som är en myndighet som lyder direkt under regeringen, svarar för den signalspaning försvarsmakten behöver i underrättelsesyfte.

Underrättelsetjänstens verksamhet måste, liksom all annan statlig verksamhet, ligga i linje med statsledningens intentioner i utrikespolitiska och andra frågor.

Som ett led i statsmakternas kontroll av den militära underrättelsetjänsten inrättades år 1976 försvarets underrättelsenämnd efter beslut av riksdagen på förslag av regeringen i proposition 1975/76:189 (FöU40, rskr. 376) om insyn i och kontroll av den militära underrättelsetjänsten m.m.

Enligt sin instruktion skall försvarets underrättelsenämnd följa underrättelsetjänsten inom försvarsmakten på central och högre regional nivå och

därvid ägna särskild uppmärksamhet åt de enheter som inhämtar underrättelser med särskilda metoder. Nämnden fullgör sina uppgifter genom inspektioner samt föredragningar och orienteringar från berörda underrättelseenheter med åtföljande utfrågningar.

Underrättelsenämnden består av sex ledamöter varav en är ordförande. Strävan är att fem ledamöter skall ha parlamentarisk bakgrund och den sjätte skall ha särskild juridisk sakkunskap.

Regeringen analyserar och tar ställning till resultatredovisningar, programplaner och särskilda anslagsframställningar som gäller den militära underrättelse- och säkerhetstjänsten. Vissa anvisningar från regeringen om den övergripande inriktningen av underrättelsetjänsten finns främst i särskilda regleringsbrev. Överbefälhavaren håller mig vidare fortlöpande informerad om underrättelse- och säkerhetstjänstens inriktning och arbetets bedrivande i stort.

Mot bakgrund av vad jag nu har redovisat är jag av den uppfattningen att statsmakterna har en tillfredsställande kontroll över den militära underrättelse- och säkerhetstjänsten.

Anf. 18 BO HAMMAR (v):

Herr talman! Jag vill gärna tacka försvarsministern för att svaret utformats så utförligt, trots de bråda tider som nu råder i regeringskansliet. Men jag tycker samtidigt att det är litet märkligt att Roine Carlsson, mot bakgrund av den senaste tidens ganska sensationella avslöjanden i denna affär, inte alls går in på de politiska och militära omständigheterna kring denna tragiska händelse, då en grupp svenska militärer fick offra livet i det kalla kriget.

Roine Carlsson säger att det inte går att skapa mer klarhet i fråga om den svenska besättningens öde. Den ståndpunkten, hör och häpna, kommer regeringen fram till 1983. Nog har väl Roine Carlsson hört talas om att det har hänt ett och annat i Sovjetunionen under den senaste femårsperioden. Försvarsministern har nyligen själv besökt vår stora granne. Jag var själv i Sovjetunionen för någon månad sedan. Jag hade äran att ingå i en delegation med talmannen och kammarsekreteraren i spetsen.

Vi hade många diskussioner kring Raoul Wallenbergs öde. Vi fick ett intryck av – åtminstone fick jag det, jag skall inte tala för någon annan – att undersökningarna kring det som hänt Raoul Wallenberg skjutit ny fart. De bedrivs nu med aktivt stöd av sovjetiska myndigheter och även av en stark folkopinion. En helt ny och öppen attityd uppvisas. Det finns ett starkt och genuint intresse av att verkligen söka bringa klarhet i den här affären. Är det då inte sannolikt att man från sovjetiskt håll skulle visa motsvarande öppenhet i fråga om omständigheterna kring DC 3-ans försvinnande och besättningens öde? Är Roine Carlsson inte nyfiken på vad som kan tänkas finnas i de sovjetiska arkiven och vore det inte värt besväret att be att de skall öppnas? Det är många sovjetiska arkiv som öppnas nu. Jag tycker att regeringen skall göra en hemställan om detta.

Herr talman! Begär vi öppenhet från sovjetisk sida, skall vi samtidigt själva visa öppenhet. Snart 40 år efteråt borde vi själva kunna lägga pappren på bordet, även om det skulle visa på en del pinsamheter. För framtiden är det bra om klarhet skapas kring den s.k. Catalinaaffären. Däri inkluderar

jag DC 3-ans öde. Det är också något som jag tycker att vi är skyldiga de anhöriga till offren för den här katastrofen.

Herr talman! Roine Carlsson är knappast okunnig om alla de uppgifter som framkommit från oberoende forskare, liksom från människor som var direkt inblandade i den svenska spaningsverksamheten kring Östersjön under början av 1950-talet. Dessa uppgifter kan tyda på, om jag uttrycker mig nyanserat, att Sverige vid den här tiden aktivt samarbetade med USA och dess underrättelsetjänst. Det hävdas att de svenska planen var försedda med avancerad elektronisk spaningsutrustning från USA och att informationen om spaningarna överlämnades direkt till USA. Dåvarande försvarsministern, Torsten Nilsson, har förklarat att han hade starka misstankar i den riktningen, men aldrig kunde få klart belägg. Det är ett i och för sig mycket alarmerande uttalande. Kan sådan verksamhet verkligen pågå utan att de politiskt ansvariga är informerade, eller pågick ett dubbelspel över huvudet på svenska folket? Jag är glad över att Roine Carlsson försäkrar att man nu har en bra kontroll över den militära underrättelsetjänsten.

Men jag tror att det skulle väcka undran på många håll, både inom landet och utom landet, om försvarsministern i den här debatten inte med ett ord kommenterade alla dessa ymniga uppgifter, som inte är lösa rykten, utan som kommer från människor med stort anseende, forskare och direkt inblandade, som jag tidigare sade. Det skulle i så fall rent av kunna tolkas som en bekräftelse av dessa uppgifters riktighet. Därför vill jag gärna efterlysa en kommentar från Roine Carlsson på den här punkten. Min avsikt med att man skulle tillsätta en parlamentarisk kommission var att vi skulle skapa klarhet kring detta, inte bara kring besättningens öde.

En sista fråga, som jag redan har varit inne på: Ger inte de revolutionära förändringarna av Sovjetsamhället och den nya öppenheten där borta anledning till ett nytt initiativ från svensk sida för att söka skapa klarhet kring våra flygares öde? Varför skulle vi ge upp i den här frågan, när vi inte har gett upp i fråga om Raoul Wallenberg?

Anf. 19 Försvarsminister ROINE CARLSSON (s):

Herr talman! Bo Hammar ställde några ytterligare frågor till mig som jag skall försöka besvara.

Jo, Bo Hammar, jag har själv minnen av den här händelsen. Den upprörde alla sinnen vid det pappersbruk som jag jobbade på vid den här tiden. Jag kan försäkra att många människor i vårt land i och med denna händelse har följt de olika uppgifter som har framkommit. Det är inte bara på senare tid som det har funnits olika uppgifter i pressen, utan de har funnits hela tiden. Uppgifterna har granskats, de har studerats och gåtts igenom. Men ingenting har kunnat beläggas. Jag vill bara för att ta ett exempel säga till Bo Hammar att en sovjetisk journalist nu har intresserat sig för händelserna och i sovjetisk press efterlyst vittnen. Den svenska ambassaden i Moskva bevakar frågan uppmärksamt och håller regeringen informerad.

Sedan återkommer naturligtvis Bo Hammar till de tidningsuppgifter i vilka görs gällande att Sverige har haft ett underrättelsesamarbete med annan nation. Detta är inte riktigt. Den signalspaningsutrustning som fanns i DC 3:an var av amerikanskt ursprung och hade inköpts som överskottsmate-

riel på öppna marknaden. Det fanns en enkel förklaring till det. För att kunna bedriva framgångsrik signalspaning måste man få tag i sådan utrustning, och den köptes alltså på den öppna marknaden.

Anf. 20 BO HAMMAR (v):

Herr talman! I likhet med Roine Carlsson har jag starka personliga minnen från den händelsen. Jag var elva år och begrep inte så mycket av vad som hände i världen. Men av tidningsrubriker och radiorapporter fick man ett allmänt intryck av att landet höll på att komma i krig och att Catalinaaffären var en fruktansvärd händelse. Det var mitt ytliga intryck på den tiden.

Affären har, som Roine Carlsson sade, diskuterats i många år, och det har varit många lösaktiga rykten och uppgifter. Men vad som skiljer den senaste tidens debatt från de uppgifter som tidigare cirkulerade är att uppgifter kommer från människor som verkligen seriöst har forskat i frågan. Det görs uttalanden av ledande politiker vilka jag har stor respekt för. En av dem är Torsten Nilsson som var med på den tiden. Även andra uppgifter gör att jag tycker att vi bör ytterligare granska Catalinaaffären.

Roine Carlsson går enligt min mening inte in på själva huvudfrågan. Vi har studerat och granskat den här affären, men den lades ad acta 1983. Då kunde man också ha lagt Wallenbergaffären och många andra affärer ad acta. Det var helt hopplöst att få fram uppgifter från Sovjetunionen under Bresjnev-epoken. Men som bekant skedde en fullständigt avgörande förändring i Sovjetsamhället år 1985. Den har beträffande Wallenbergaffären skapat en helt ny situation. Man öppnar arkiv, visserligen under motstånd från KGB och vissa andra kretsar. Sovjetiska myndigheter visar en helt annan öppenhet än tidigare och säger att man skall ta reda på sanningen och få fram fakta. Jag tror att de anhöriga till offren från DC 3:an frågar sig varför vi inte av de sovjetiska myndigheterna begär att man gör samma sak med Catalinaaffären. Vi kan säga till berörda instanser i Sojvetunionen att vi inte anklagar dem men att vi gemensamt skall tillsätta exempelvis en kommission med parlamentariker från båda länderna för att försöka vinna klarhet i frågan. Det tror jag de anhöriga skulle uppmärksamma oerhört mycket. Trots de laddningar och problem som kanske finns i denna fråga kan vi släppa på prestigen och göra någonting sådant.

Jag vet sedan inte om jag skall tolka Roine Carlssons uttalande om den nämnda amerikanska utrustningen som att han kategoriskt dementerar att vi bedrev ett samarbete med USA i fråga om den här spaningsverksamheten. Jag hoppas att jag kan göra den tolkningen.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 1990/91:9 om invandrarverkets handläggningstider

Anf. 21 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Jan-Olof Ragnarsson har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser vidta för att snabbt få ner de allt längre handläggningstiderna hos invandrarverket.

Mitt svar är att regeringen inom några dagar kommer att lämna förslag till riksdagen om en kraftig förstärkning av invandrarverkets resurser för handläggning av asylärenden i syfte att nedbringa handläggningstiderna och minska kostnaderna för inkvartering av asylsökande på förläggning.

Jag skall strax säga något om innehållet i detta förslag. Först vill jag emellertid ta upp och kommentera ett sakfel i Jan-Olof Ragnarssons interpellation.

Jan-Olof Ragnarsson påstår i interpellationen att invandrarverket i våras fick nej av regeringen på sin begäran om fler tjänster. Så är det alltså inte.

Faktum är att invandrarverkets ledning redan före sommaren informerades om att avsikten var att föreslå en resursförstärkning till verket men att regeringen vid detta tillfälle inte kunde fatta beslut om storleken på en sådan resursförstärkning. Anledningen till detta var att invandrarverkets framställning omfattade en mycket stor – ca 30-procentig – ökning av invandrarverkets förvaltningsanslag i förhållande till vad som riksdagen anvisat för budgetåret 1990/91 och att frågan därför borde underställas riksdagen.

Invandrarverkets ledning har således varit införstådd med att verkets framställning krävde beredning inom regeringskansliet och riksdagsbehandling, men har ändå kunnat känna viss planeringstrygghet. De extrastyrkor som verket haft under föregående budgetår har kunnat behållas och viss nyrekrytering av handläggare har också påbörjats.

Ett förslag till kraftig förstärkning av invandrarverkets resurser för handläggning av asylärenden kommer alltså inom kort att lämnas till riksdagen. Förslaget innebär att invandrarverket för förvaltningskostnader bör tillåtas disponera 62 milj.kr. från anslaget för förläggningskostnader.

Jag bedömer att verket med detta resurstillskott under innevarande budgetår skall kunna klara av 55 000–60 000 asylärenden, inkl. omprövningar efter överklagande och sådana nya ansökningar om uppehållstillstånd som inlämnas efter det att ett avlägsnandebeslut vunnit laga kraft. Det skall jämföras med de ca 37 000 asylärenden som invandrarverket avgjorde under budgetåret 1989/90 och de ca 29 000 asylärenden som verket avgjorde budgetåret dessförinnan. Med nuvarande antal asylsökande innebär ett resurstillskott av den storlek som kommer att föreslås att verket under nästa år bör kunna komma ner i närheten av de handläggningstider som lagts fast som mål i beslutet om invandrarverkets nya organisation.

Jag räknar med att invandrarverket genom den angivna resursförstärkningen också skall kunna påbörja en avarbetning av balanserna i tillståndsärenden och medborgarskapsärenden under budgetåret 1990/91 för att nå målen vad gäller handläggningstider under nästa budgetår.

Genom förstärkningen av invandrarvekets resurser för handläggning av asylärenden kommer förläggningstiderna att minska i stället för att öka, vilket senare Jan-Olof Ragnarsson påstår i sin interpellation. Förläggningskostnaderna kommer också att begränsas. Jag räknar med att förläggningskostnaderna kommer att bli ca 400 milj.kr. lägre under innevarande budgetår än vad de annars skulle ha blivit.

Denna bedömning gäller under förutsättning att utplaceringen i kommunerna av dem som får stanna motsvarar de avtal med invandrarverket om ca 23 000 platser per år som gäller för treårsperioden 1990–92.

Under förutsättning att tillförlitliga metoder att mäta resultatet av invandrarverkets insatser kan tas fram bör verket, enligt min mening, i framtiden kunna få en större frihet att disponera medel från förläggningsanslaget för förvaltningsinsatser, så länge detta visar sig medföra större kostnadsminskningar på förläggningsanslaget. Detta bör kunna ske utan att frågan skall behöva underställas riksdagen.

Jag vill avslutningsvis stryka under att det inte bara är förkortade handläggningstider hos invandrarverket som är väsentliga för att underlätta situationen för de asylsökande och för att minska kostnaderna för förläggningsboende. Även andra delar av handläggningsprocessen måste fungera.

Hos polisen uppstod stora balanser förra hösten och vintern som en följd av att antalet asylsökande då ökade kraftigt. I februari 1990 uppdrog därför regeringen åt länsstyrelserna i de län där invandrarverket har sina utredningsslussar att planera och samordna arbetet mellan berörda polismyndigheter så att målsättningen beträffande polisens utredningar – normalt två veckor – kunde uppfyllas. Enligt vad rikspolisstyrelsen rapporterat till regeringen är detta mål nu i huvudsak uppfyllt. Genom beslut den 11 oktober 1990 har regeringen uppdragit åt de nämnda länsstyrelserna att vidta sådana åtgärder att denna situation kan vidmakthållas och att balanserna av verkställighetsärenden så långt möjligt är avarbetade senast den 30 juni 1991.

När det slutligen gäller den enhet inom regeringskansliet (arbetsmarknadsdepartementet) som bereder utlänningsärenden för beslut i regeringen, vill jag informera om att dess kapacitet successivt byggs upp, i syfte att kunna möta den ökning av antalet ärenden som blir resultatet av avarbetningen i de led som ligger före i handläggningsprocessen. Jag bedömer att det ökade resursbehovet som krävs härvidlag inte är större än att det kan tillgodoses utan att riksdagen behöver underställas frågan.

Anf. 22 JAN-OLOF RAGNARSSON (v):

Herr talman! Jag ber att få tacka invandrarministern för svaren på mina frågor angående invandrarverkets handläggningstider för asylsökande.

Jag välkomnar att ett förslag skall komma om en kraftig förstärkning av invandrarverkets resurser för handläggningar av asylärenden. Man kan säga: bättre sent än aldrig. Men jag anser att dessa åtgärder borde ha vidtagits mycket tidigare. Balansen har under de senaste budgetåret ökat från 5 000 till 14 000, och den av invandrarverket beräknade förläggningstiden för asylsökande för budgetåret 1991/92 kommer att vara 16,5 månader mot dagens 9 månader.

Samtliga huvudskyddsombud vid invandrarverket har i en skrivelse till regeringen, daterad den 31 maj 1990, påtalat en rad missförhållanden vid invandrarverket. Här är några exempel: Man har en verksamhet som ständigt kräver övertid för att över huvud taget hållas flytande. Stora övertidsuttag förekommer där man klart passerar den uppsatta gränsen på 48 timmar per månad. Det föreligger en klar underbemanning av personal inom delar av verksamheten. Verksamhet startar utan tillräckliga personalresurser.

I huvudskyddsombudens skrivelse slutar man med att fråga: Kan det vara

rimligt att arbeta under dessa förhållanden? Kan det vara rimligt att den verksamhet som regeringen satt oss att sköta inte får de resurser som krävs?

Enligt en tidningsartikel i Dagens Nyheter den 23 augusti 1990 kommer invandrarverket att bygga sju nya förläggningar i södra Sverige. Den främsta orsaken är, enligt Dagens Nyheter, att invandrarverket inte hinner utreda alla asylärenden. Att bygga nya förläggningar kostar betydligt mer än de extra tjänster som skulle behövas på invandrarverkets tillståndsavdelning, säger verkets chef för södra regionen, Anders Westerberg, enligt denna artikel.

Invandrarverket skriver i sin anslagsframställan för 1991/92 att den 1 juli 1990 tillhörde bara 37 % av de anställda i invandrarverket den fasta organisationen. Man talar också om verkets möjlighet att rekrytera och behålla kompetent personal. De påverkas högst väsentligt av att invandrarverket endast kan erbjuda korta och ovissa anställningstider. Man säger vidare att inom de delar av organisationen där personalomsättningen snabbt blir stor uppnås inte den stabilitet som krävs för en långsiktigt god arbetsmiljö samt att personalomsättning och rekrytering är kostnadskrävande. Enbart kostnaderna för annonsering och anställningsförfarande kan genomsnittligt vara 25 000–30 000 kr. Under vakanstider tillkommer extra kostnader för övertid, timanställda eller köp av tjänster.

Herr talman! Jag skulle vilja fråga om invandrarministern kan garantera att regeringen fortlöpande följer balansutvecklingen angående asylsökande och ser till att tillgängliga resurser tas fram så att vi slipper det katastrofläge som invandrarverket och samtliga huvudskyddsombud på invandrarverket påtalat.

Anf. 23 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Det här är en angelägen interpellation, som jag ser det. Den har varit aktuell under flera år. Varje gång någon har frågat om de långa handläggningstiderna, eller tagit upp frågan i motioner, har vi fått till svar: Det är på gång. Det händer snart någonting. Men det har visat sig att resurserna fortfarande inte räckt till för att minska handläggningstiderna utan de har t. o. m. ökat. Jag skall inte upprepa de siffror som Jan-Olof Ragnarsson nämnde.

Det är naturligtvis stora svårigheter med hela invandrarmottagandet eftersom det måste vara så flexibelt. Det är beroende av hur många asylflyktingar som söker sig till Sverige. Det måste vi ha stor förståelse för, men därför måste också en flexibel mottagning byggas upp.

Tidigare var kommunerna proppen, kan man säga, eftersom de asylsökande fick bo kvar på förläggningarna sedan de fått asyl. Vi hade så många som 8 000 under det år som gått. Den gruppen är numera avarbetad, och det är inte så många som är kvar. Det visar sig t. o. m. att en del kommuner inte får de flyktingar som de har träffat avtal med invandrarverket om. Man har alltså en uppbyggd organisation med bostäder, tolkar, lärare osv. som inte kan utnyttjas. Nu är det invandrarverket som inte klarar av de stora flyktingströmmar som kommer. Det ligger väl kvar sedan förra året med det ökade asylsökandet speciellt från Bulgarien. Man kan alltså inte få ut flyktingarna i kommunerna i den takt som man har kommit överens om.

Vi har motionerat om flera fasta förläggningar av den orsak som Jan-Olof Ragnarsson tog upp, nämligen att få en bättre arbetsmiljö för dem som arbetar inom förläggningarna och för att få en bättre situation även för flyktingarna. Det är ju ofta mycket besvärliga situationer som uppstår, och det behövs kunskap om just den situation som flyktingarna har och om deras hemländer. Privata flyktingförläggningar har visat sig bli oerhört dyra. Det kan få oss att hämta andan så att vi inte tillåter att daghem och sjukvård privatiseras av vinstintressen. På de privata flyktingförläggningarna kan en sängplats kosta upp till 390 kr. Jag kan inte tänka mig att det inte skulle kunna bli billigare om kommunera eller länen hade hand om flyktingförläggningarna. Det skulle räcka att jag hade två flyktingar boende hemma hos mig för att jag skulle ha en lön motsvarande den jag har i dag – bara för att upplåta två bäddar. Det visar ju hur dyrt det är.

Arbete under den tid man väntar på asyl är också ett sätt att få ned kostnaderna och ge flyktingarna självtillit. Vi talar om att när svenskar får vänta längre än tre månader efter en arbetsskada eller en långtidssjukskrivning minskar motivationen och möjligheten att få in dem i arbete igen. Detta måste naturligtvis även gälla flyktingar, och kanske ännu mer dem, eftersom de har långa tider av svårigheter bakom sig.

Vi klagar över att flyktingarna är beroende av socialbidrag. Då måste man tänka sig att ge dem en sysselsättning, inte fritidssysselsättning utan ett arbete, under väntetiden. Hur det organiseras, som beredskapsarbete eller på annat sätt är egentligen ganska egalt. Om man inte kan ta in dem på den reguljära arbetsmarknaden, får man göra någon annan konstruktion.

Det finns inga tecken på att väntetiderna minskar. Under de år jag har följt svensk flyktingpolitik – och det är inte enbart under mina två riksdagsår – har detta problem funnits och varit större eller mindre. Låt oss försöka komma till rätta med problemet på ett vettigt sätt.

Det talas mycket om de höga adminstrationskostnaderna. Man skall inte alltid klaga på administrationen. Om vi satsar några miljoner på att öka antalet handläggare, spar vi miljarder på att väntetiderna förkortas.

Jag har vid ett tidigare tillfälle liknat flyktingförläggningarna vid en form av slavskepp. Asylsökande får vänta ända upp till ett år. 55 procent av dem sänds sedan tillbaka. Under tiden har människor tjänat grova pengar på den hanteringen. Jag kan inte finna att någonting är viktigare än att få ned dessa väntetider. Det skall inte ske på bekostnad av rättssäkerheten. Jag vet att det beror på rättssäkerhetskraven att väntetiderna i en del fall blir långa, och då har jag ingenting att invända. Men vi bör satsa större personella resurser på detta arbete.

Anf. 24 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Jag har många gånger understrukit att de som arbetar på invandrarverket – både de som handlägger asylärenden och de som arbetar med att skaffa fram förläggningsplatser – har haft en utomordentligt pressad arbetssituation. Läget har varit mycket ansträngt. Det är lätt att säga, som Ragnhild Pohanka gör, att eftersom vi inte vet hur många som kommer, måste vi vara flexibla. Men inget flexibelt system i världen klarar den fördubbling av inströmningen på kort tid som vi fick förra hösten. Invandrar-

verkets folk gick på knäna, framför allt de som skulle skaffa fram förläggningsplatser till 1 500 människor i veckan.

Inför omorganisationen den 1 juli förra året förstärkte och upprustade vi kraftigt invandrarverkets organisation, även personellt. Det finns anledning att påpeka att detta skedde i en tid då praktiskt taget alla andra statliga verk fick suga på ramarna.

Så fick vi fördubblingen av inströmningen. Det blev då mycket arbetsamt i första hand för dem som hade att klara förläggningen. Därefter kom den stora påfrestningen på polisens utredningsarbete. Polisen fick en förstärkning och organiserade sitt arbete så, att man klarade av sina balanser.

I maj inkom invandrarverket till regeringen med en framställning om förstärkning. Enligt den arbetsfördelning vi har mellan verk och departement ankommer det på verken att hos regeringen hemställa om förstärkningar. I svaret framhåller jag att invandrarverkets chef redan före sommaren fick ett underhandsbesked om att verket i viss utsträckning kunde utöka den extra styrka som vi hade medgivit för budgetåret 1989/90. Vi lämnade också besked om att verket kunde påbörja en nyrekrytering. Regeringen framhöll emellertid att verkets framställning var av den storleken att riksdagen måste ta ställning till den. Det är vad vi nu tänker låta riksdagen göra.

Under förutsättning att vi för framtiden kan sätta upp ett mål för verksamheten kan vi också låta invandrarverket friare bestämma om resurserna skall användas i första hand till utredningar av asylärenden eller till förläggningsverksamheten. Detta kommer jag att ta upp i budgetpropositionen. Som invandrarverket framhållit minskar kostnaderna för förläggningsverksamheten om man kan minska handläggningstiderna.

Jag vet inte på vad Ragnhild Pohanka bygger sitt påstående att handläggningstiderna inte minskar. Visst har vi fortfarande ett antal ärenden där det hade varit önskvärt med en betydligt kortare handläggningstid.

Jag ser emellertid av de överklagningsärenden som kommer till regeringen att handläggningstiderna har minskat sedan början av förra året. Vi börjar nu alltså pressa ned väntetiderna. Det finns fortfarande mycket kvar att göra i det avseendet. Jag är mycket optimistisk, och – jag lägger in den brasklappen – om vi inte återigen får en dramatisk ökning av inströmningen av asylsökande, kommer vi en bit in på nästa år att kunna konstatera att väntetiderna har blivit något så när acceptabla.

Anf. 25 JAN-OLOF RAGNARSSON (v):

Herr talman! Invandrarministern frågade på vad Ragnhild Pohanka stöder sitt påstående att väntetiderna inte minskar. Även jag tog upp frågan om handläggningstiderna. Jag har hämtat mina uppgifter ur invandrarverkets anslagsframställning för budgetåret 1991/92. Invandrarverket beräknar där att handläggningstiderna kommer att öka från 9 till 16,5 månader. Jag skriver också i interpellationen att jag hämtat mina uppgifter ur verkets anslagsframställning.

I en debattartikel i Dagens Nyheter den 19 oktober i år skriver Kommunförbundets handläggare av flyktingfrågor Tommy Holm:

"Den paradoxala situationen – i ljuset av de senaste årens debatt – har nu uppstått att kommunerna i år inte kan få hela det antal flyktingar man avtalat

om! Det fåtal med klara tillstånd på förläggningarna kommer enligt SIV förmodligen att bli ännu färre de närmaste veckorna, eftersom SIV nu inte har resurser att besluta i tillståndsärendena i samma takt som kommunerna tar emot flyktingar.

I ett brev till kommunerna har chefen för SIV:s västra region nyligen informerat att SIV 'inte kommer att kunna utnyttja alla avtalade platser under 1990'. Enligt SIV:s centrala administration i Norrköping är förhållandet likartat i landets övriga tre regioner.

Av de 22 808 avtalade kommunplatserna (som är en effekt av SIV:s bedömning tidigare i år) räknar SIV nu med att minst 6 800 platser inte kommer att kunna utnyttjas i år."

Detta beror på att man alltså inte klarar handläggningen av tillståndsärendena. Det är också därför jag framställt denna interpellation, som jag skrev i september.

Som jag sade i början av denna debatt är det glädjande att invandrarverket kommer att få ytterligare resurser. Men visst är det ett problem när både invandrarverket, huvudskyddsombuden och nu Kommunförbundets ansvarige för invandrar- och flyktingfrågor tar upp saken på detta sätt. Jag tror att vi drar åt samma håll, men jag har alltså ställt denna interpellation därför att jag anser att vi här har ett stort problem, något som denna debattartikel av Kommunförbundets ansvarige Tommy Holm understryker.

Anf. 26 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Jag underströk just att det behövs flera fasta förläggningar – något som vi faktiskt har motionerat om – och sade inte på något sätt överlägset att flexibilitet skulle vara en enkel sak. Situationen är bara sådan att flexibiliteten måste finnas. Man måste sätta sig ner och diskutera hur man skall reda ut detta, för det är ingenting som man kan planera. Man kan planera ungefär hur många barn som skall börja skolan de närmaste sex åren – och det tillkommer kanske flyktingbarn där också. Men det här är som sagt omöjligt att helt och hållet planera.

De beslut som har fattats efter utlänningslagens införande, t.ex. 14 december-beslutet förra året, har ju gjort att inte så många kommer in. Att visum krävs från många länder där det förut var visumfritt gör också att det troligen inte blir så många som kommer till våra gränser som tidigare. Man har alltså här satt upp en hel del spärrar. Vad jag har för åsikt om det är en sak, men det borde göra att behovet av flexibilitet minskar. Det är alltså lättare att beräkna hur många som kommer in.

De här visumansökningarna gör ju dessutom att människor som behöver skydd inte har möjlighet att söka detta skydd. Det är en annan historia.

Anf. 27 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Fru talman! Med all respekt för Ragnhild Pohankas goda vilja måste jag säga att man inte först kan tala om ökad flexibilitet och sedan säga att vi skall ha fler fasta förläggningar. Fasta förläggningar ger ju knappast någon form av flexibilitet.

Låt mig också anknyta till det i den här andra debatten som Jan-Olof Ragnarsson tar upp kring utplaceringen i kommunerna. Det är kanske delvis

samma fråga. Nu har vi ändå här fått ett antal platser, och då är man upprörd över att detta system inte är så flexibelt att de platserna genast fylls. Jag behöver bara gå tillbaka till förra hösten för att erinra mig rakt motsatt situation. Vi bönade och bad kommunerna att de skulle åta sig litet mer därför att det behövdes fler platser, men de kunde inte öka sina ansträngningar det året.

I den bästa av världar skulle det naturligtvis gå jämnt upp när det gäller de här platserna vartenda år. Men vi lever inte i den bästa av världar, och framför allt är det inte den bästa av världar som producerar flyktingströmmen eller asylsökandeströmmen till Sverige.

Jag tycker dessutom, om jag får göra den värderingen, att det är litet märkligt att Kommunförbundet säger detta, för vad vi hörde förra hösten var: "Ni bara säger att vi skall anstränga oss och anstränga oss ytterligare. Får vi aldrig något andrum.?" Nu finns uppenbarligen det andrummet ett tag. Tommy Holm – om jag minns namnet rätt – säger ju själv i sin debattartikel att det visserligen är skönt att få andrum, men se bara – nu är det 6 000 platser som vi inte kan fylla. Att det blir 6 000 platser över kan ju också delvis bero på att inte heller kommunerna uppenbarligen har haft någonting emot att den större delen av mottagandet skulle förläggas till slutet av det här året. Under våren erbjöd kommunerna bara 1 000 platser per månad.

Hela den här problematiken hänger ju samman med den puckel av människor som så att säga går genom utredningssystemet från den stora inströmningen i höstas. Jag har goda förhoppningar om att vi ändå skall klara av detta med de gemensamma ansträngningar som polisen, invandrarverket och regeringskansliet gör. Och när vi så småningom också kommer till nästa fas, nämligen utplaceringen i kommunerna, kan kanske kommunerna vara så tillmötesgående att de säger: Okej, vi kan spara de här platserna åt invandrarverket en bit in på nästa år. Jag tror säkert att det inte finns större motsättningar än att vi skall kunna lösa dem i samförstånd.

Anf. 28 RAGNHILD POHANKA (mp):

Fru talman! Jag har en något annan åsikt än Jan-Olof Ragnarsson när det gäller kommunplatserna. Jag ser det som positivt att kommunerna har en framförhållning och kan ta emot vid behov. Det har jag alltså inte upplevt som något stort problem.

Jag ser ingen motsättning mellan flexibilitet och fasta förläggningar. Man måste ju ha en grund av fasta förläggningar, och den grunden har uppenbarligen varit för liten. Därutöver måste man också ha flexibla lösningar. Det var ungefär så jag menade; kanske uttrycktes det otydligt. Det finns alltså ingen motsättning mellan flexibilitet och att ha en fast grund att stå på. Man kan med fasta förläggningar ta emot den lägsta tänkbara flyktingström som kan komma, och när det gäller dem som kommer utöver det förväntade antalet får man arbeta flexibelt.

Både för flyktingarna och för dem som arbetar där är det ju en helt annan stabilitet när det finns ett fast arbete på en flyktingförläggning. Man får kanske också människor som är mer lämpade för uppgiften och som utbildar sig

vidare och anstränger sig mer, när de vet att detta är ett arbete som de kan fortsätta med.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på interpellation 1990/91:17 och fråga 1990/91:9 om invandring och visum

Anf. 29 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Fru talman! Gullan Lindblad har frågat mig om regeringen är beredd att ompröva, som Gullan Lindblad formulerar frågan, Sveriges generellt mycket negativa inställning till invandring, samt om regeringen är beredd att företa åtgärder för att se över reglerna för beviljande av visum.

Jan-Erik Wikström har frågat mig vilka åtgärder som regeringen avser att vidta för att underlätta besök i Sverige av utländska medborgare som inbjudits hit av enskilda personer eller av svenska organisationer och kyrkor.

Jag besvarar interpellationen och frågan i ett sammanhang.

I sin interpellation hänvisar Gullan Lindblad till en tysk familj som fått förvärvstillstånd till en fastighet. Invandrarverket, som – enligt interpellationen – bedömt att familjeinkomsten är för låg, har inte beviljat familjen permanent uppehållstillstånd. Gullan Lindblad finner det egendomligt att en myndighet ger förvärvstillstånd medan en annan myndighet säger nej till begäran att bosätta sig permanent i landet.

Jag är inte insatt i det enskilda fall som Gullan Lindblad hänvisar till, men de regler som gäller är följande.

För utländska medborgare krävs tillstånd till förvärv av fast egendom i Sverige enligt lagen om utländska förvärv av fast egendom m.m. Länsstyrelsen är prövningsmyndighet. Om en ansökning avser en fastighet taxerad som jordbruksfastighet, skall länsstyrelsen vid prövning klarlägga att förvärvet står i överensstämmelse med reglerna i jordförvärvslagen. Det sker genom att länsstyrelsen hör lantbruksnämnden.

Bakgrunden till att det krävs tillstånd för förvärv av jordbruksfastigheter är att det allmänna vill ha ett inflytande över vilka som förvärvar sådana fastigheter i syfte att främja ett ändamålsenligt och aktivt brukande av jordbruks- och skogsmarken.

Sedan ungefär tre år tillbaka har reglerna ändrats så att det allmänna inte längre ställer sig avvisande till att mindre jordbruk förvärvas i syfte att driva jordbruk i begränsad skala på deltid eller vid sidan av annan sysselsättning. Detta innebär att det är lättare i dag att förvärva fast egendom som är taxerad som jordbruksfastighet. Och det krävs inte heller att fastigheten skall kunna försörja sin brukare.

Ett stort antal tillstånd till förvärv av fast egendom meddelas varje år utländska medborgare. En betydande andel avser utländska medborgare bosatta utomlands vilka skaffar fast egendom för fritidsbruk i Sverige. Sådana tillstånd innebär ingen rätt att bosätta sig i Sverige.

För en utlänning som förvärvar ett deltidsjordbruk gäller samma regler i

fråga om rätt till uppehållstillstånd som tillämpas för den utländske medborgare som vill bli egen företagare i Sverige.

Frågan om uppehållstillstånd prövas av invandrarverket, och i slutet av år 1989 fastställdes för verket interna riktlinjer för beviljande av uppehållstillstånd för utländska medborgare som vill bli egna företagare i Sverige.

Utöver att sökanden måste styrka tillgången till det kapital som erfordras för köpet av ett företag, måste han också kunna styrka sin försörjning genom egna medel under minst ett år framåt.

Om försörjningen kan anses tryggad för ett år och företagsplanerna förefaller realistiska ges upphållstillstånd första gången för en tid av sex månader. Om verksamheten kräver näringstillstånd skall sökanden underrättas om kravet och i så fall uppmanas att söka sådant tillstånd hos länsstyrelsen i det län där verksamheten huvudsakligen skall bedrivas.

Vid en förlängningsansökan kontrolleras dels att sökanden kunnat försörja sig, dels om sökanden fått eller sökt näringstillstånd om sådant krävs.

Både Gullan Lindblad och Jan-Erik Wikström har ställt frågor om praxis för besöksviseringar och vill att vi i Sverige skall underlätta för utländska medborgare att få besöka Sverige.

Frågan om visering prövas av invandrarverket. Verket har också bemyndigat ett antal utlandsmyndigheter att bevilja visering.

För att visering skall beviljas krävs i praxis att utlänningen har medel till sin försörjning och att han inte kan antas komma att begå brott eller bryta mot utlänningslagens bestämmelser. Visering medges inte om en utlänning, redan när visumansökan görs, kan antas ha för avsikt att bosätta sig här.

Det förekommer tyvärr situationer där turist- och besöksviseringar missbrukas, t.ex. då man under en kortare vistelsetid här ägnar sig åt olaga sprit- och varuförsäljning, ett problem som blivit mycket uppmärksammat bl.a. i södra Sverige.

Dessa problem får naturligtvis inte medföra att bona fide besökande vägras inresa i Sverige.

Viseringsärendena hos utlandsmyndigheterna har ökat kraftigt i antal under de senaste åren. De var år 1987 drygt 145 000 och 1988 omkring 180 000. Under år 1989 uppgick de till närmare 236 000. Utlandsmyndigheterna meddelade under år 1989 ca 200 000 positiva beslut. Endast omkring 35 000 viseringsärenden ansågs kunna leda till avslag och överlämnades till invandrarverkets prövning. Verket biföll drygt hälften. Det är mot denna bakgrund svårt att hävda att Sverige är restriktivt.

Jag är medveten om de problem som är förknippade med viseringsfrågor, inte minst de bekymmer som ibland förorsakas enskilda bl.a. på grund av långa handläggningstider.

Det bör dock observeras att visum i normalfallet beviljas direkt av utlandsmyndigheten inom ett par dagar efter det att ansökan gjorts, ofta samma dag. Men i ett alltför stort antal fall har tiderna varit för långa. Förändringar är därför påkallade.

Inom arbetsmarknadsdepartementet pågår ett arbete för att ytterligare förenkla systemet för hur man ger viseringar.

Anf. 30 GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Som politiker försöker jag ibland att vara gäst hos verkligheten. Att verkligen vara ute på ort och ställe och träffa människor ger oss som sysslar med de flykting- och invandrarpolitiska frågorna en god insikt i hur vår utlänningslagstiftning fungerar eller inte fungerar. Det är delvis med dessa erfarenheter som grund som jag i dag har ställt mina två interpellationer.

När det gäller s.k. arbetskraftsinvandring anser jag att vår politik i dag är ganska restriktiv, för att inte säga negativ. Det hör till undantagen att utlänningar får uppehålls- och arbetstillstånd i vårt land. Det gäller några prominenta forskare, några framstående tekniker och kanske enstaka kulturpersonligheter.

Genom mitt deltagande i flyktingpolitiska rådet är jag medveten om att regeringen i viss mån är beredd till ett omtänkande i den här frågan. Detta framgår av departementets skiss om en sammanhållen flykting- och immigrationspolitik, som jag här håller i min hand. Rapporten andas enligt min mening nya tankegångar och en ökad öppenhet, vilket jag tycker är bra.

Moderaterna anser att Sverige bör ompröva sin stora restriktivitet när det gäller just arbetskraftsinvandringen. Så sent som häromdagen sade vi i en reservation att Sverige bör visa en större öppenhet än i dag i fråga om att bevilja arbetstillstånd för utländsk arbetskraft. Vi säger att denna mer generösa inställning bör tillämpas i sådana sammanhang då den har betydelse för att avhjälpa dagens brist på arbetskraft, särskilt utbildad sådan, men den bör också kunna tillämpas när brist på arbetskraft inte uttryckligen kan påvisas.

Jag vet att regeringen också har gjort ansträngningar för att förbättra möjligheterna när det gäller säsongsarbete, feriearbete och liknande. Detta är steg i rätt riktning.

När man är ute och diskuterar dessa frågor har folk faktiskt svårt att förstå att vi åtminstone till synes har en mycket generös flyktingpolitik när arbetskraftsinvandringspolitiken i varje fall uppfattas som mycket rigorös och negativ.

Vad jag är kritisk mot i fråga om det konkreta fall jag har tagit upp, är att invandrarverket i sitt senaste beslut inte har angett något som helst skäl till varför ansökan har avslagits. Det skäl som angavs var daterat 1989, och på den nya ansökan är det bara förkryssat att uppehållstillstånd icke har beviljats.

Jag begär naturligtvis inte att arbetsmarknadsministern här skall gå in i ett enskilt fall. Men för mig som boende i ett glesbygdslän är det mycket svårförståeligt att en ung familj med en god ekonomi som vill bosätta sig i en typisk glesbygd, där de skulle ge liv åt en bygd som består av personer på mellan 50 och 80 år, nu tvingas resa fram och tillbaka mellan Sverige och Tyskland som en jojo.

Det här är som jag ser det en ovänlig politik. Det är ett byråkratiskt och stelbent system, och jag undrar naturligtvis vilken expertis invandrarverket har på detta område, eftersom man så kategoriskt bedömer att en familj inte har möjlighet att försörja sig. Jag skulle gärna vilja veta det. Jag tänker i detta ärende fortsätta att ta kontakter med invandrarverket, eftersom jag har den inställningen att familjen absolut borde få stanna.

Vad jag vill med min interpellation är att göra invandrarministern uppmärksam på att ärenden inte får behandlas alltför schablonmässigt, utan att man måste ta hänsyn till speciella omständigheter i det enskilda fallet.

Vi är i fråga om besöksviseringar två interpellanter, och det visar väl att folk uppfattar det så att inställningen är restriktiv när det gäller besöksviseringar.

Jag har naturligtvis förståelse för alla de problem som har radats upp och som föreligger i fråga om dessa ärenden. Men i det fall jag har tagit upp handlar det om en ren besöksvisering. Det rör sig om en familj i Sverige som har fått goda vänner i Rumänien och som nu får blankt nej på sin ansökan. I detta fall rör det sig verkligen inte om vare sig missbruk, terrorism eller liknande. Jag tycker att det finns alltför mycket misstro i behandlingen av de här ärendena. Vi måste också kunna lita på människor.

Nu har jag i alla fall fått ett svar som visar att det pågår en viss översyn av själva förfarandet när det gäller visumansökningar. Kan vi också hoppas på att invandrarverket visar en vilja att underlätta besök av enskilda och organisationer t.ex. från Östeuropa? Det skulle ha stor betydelse, inte minst för människor därifrån, som ett led i vår strävan till ökade kontakter med människor som länge har levt isolerade i ofrihet.

Anf. 31 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Fru talman! Jag tackar invandrarministern för svaret på min fråga. Låt mig nämna tre konkreta fall.

En svensk medborgare är sedan många år gift med en indiska. Hennes syster är sedan många år gift med en amerikansk medborgare. Till ett bröllop i den svenska familjen inbjuds det amerikanska paret. Kvinnan får nej med hänvisning till risken för avhopp.

Det andra fallet handlar om en gammal kinesisk kvinna som är kristen som ett resultat av Svenska missionsförbundets mission i Kina före 1949. Kvinnan inbjuds till Missionsförbundets generalkonferens i Stockholm. Hon får nej med hänvisning till risken för avhopp. Efter kontakter på högre ort får kvinnan så småningom tillstånd att resa in och kommer i lagom tid för att vara med om avslutningen av generalkonferensen.

Det tredje fallet rör en tjeckisk reformert präst som inbjuds att tala vid Missionsförbundets generalkonferens och får avslag på sin ansökan. Efter diverse påtryckningar ändras beslutet, och han kommer kraftigt försenad till generalkonferensen.

Statsrådet säger i sitt svar att praxis inte är särskilt restriktiv och att knappa 10 % av besöksvisumsansökningarna avslås. Men problemet är att avslagen alltför ofta är fullständigt obegripliga. Om jag tar de skäl som statsrådet anför kan jag inte se att någon av utlänningarna i dessa fall skulle sakna medel för sin försörjning, antas komma att begå brott, bryta mot utlänningslagens bestämmelser, ha för avsikt att bosätta sig i Sverige eller ägna sig åt olaga sprit- eller varuförsäljning.

Alla människor som får reda på dessa fall frågar sig: Vad i all sin dar har hänt? Om man har de rätta kontakterna kan man tala med någon högre chef som rättar till det hela. Då uppstår frågan om det hos de enskilda handläggarna finns en känsla av att man skall vara allmänt restriktiv. I sådana fall

som jag nämnt anser jag att handläggningen skall vara sådan att man lyfter en stämpel och slår stämpeln på ansökan och säger ja omedelbart.

Regeringen kan kanske inte göra så mycket åt detta – och på den punkten tycker jag att statsrådet ger ett ganska tillfredsställande svar – annat än markera att det måste ske en snabb handläggning och en generös bedömning av dessa fall. När det bakom ansökan finns en inbjudan från en facklig organisation, en kyrka eller en ideell organisation i Sverige menar jag att det inte behövs många sekunder innan man sätter en ja-stämpel på detta beslut. Ett klart besked skulle underlätta för de enskilda handläggarna att använda sitt sunda förnuft och sitt goda omdöme.

Anf. 32 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Fru talman! Jag vill först till Gullan Lindblad säga att det mycket riktigt är omöjligt att diskutera ett enskilt ärende. Jag har inte ens haft någon anledning att ta reda på omständigheterna, eftersom de inte går att diskutera. Men jag utgår från att ansökan har prövats enligt de regler som finns. Vad jag kan göra är att beskriva de reglerna. Sannolikt finns svaret på Gullan Lindblads fråga i den beskrivning jag gjort av reglerna. Men det är en alldeles utmärkt idé av Gullan Lindblad att gå till invandrarverket med den här frågan. Denna fråga passar nog mycket bättre där än här i kammaren.

Vi får ofta höra att dessa avslagsbeslut sker på så oklara grunder och att besluten inte är motiverade i detalj osv. Det är ganska självklart att man inte hinner med att motivera i detalj, då skulle det säkert bli ännu längre väntetider – detta är ett svar också till Jan-Erik Wikström. Men man försöker ändå ha den policyn att handläggarna på en förfrågan kan informera om varför det blivit avslag.

Nu vet jag att det hittills, men jag hoppas att det är en förbättring på väg också där, har varit svårt att komma fram på invandrarverkets växel. Eftersom Gullan Lindblad reser så mycket i landet kan hon säkert själv åka till invandrarverket och ställa frågor om detta enskilda ärende.

Jag håller med Jan-Erik Wikström när han säger att det kanske inte är så mycket en minister kan göra åt detta. Jag har självfallet ingen möjlighet att ha en uppfattning i dessa enskilda ärenden. Jag vill bara understryka att påståendet att vi i Sverige är så fruktansvärt restriktiva är fel. När man läser enstaka artiklar i tidningarna låter det där som om vi inte släppte in en enda människa. Det är en myt. Om man ser till kvantiteten har antalet ärenden ökat kraftigt, och de allra flesta ärenden avgörs ganska fort av utlandsmyndigheten. Sedan blir det kvar ett antal ärenden där man är tveksam.

Denna aviseringspraxis redovisas av regeringen för riksdagen varje år efter det att information inhämtas från invandrarverket. Riksdagen har inte haft någon erinran mot detta och inte heller mot att delegering av ärendenas handläggning skett till invandrarverket. Det har förekommit många diskussioner vid frågestunder, interpellationsdebatter och andra riksdagsdebatter om dessa frågor. Regeringen har konstaterat, och riksdagen har accepterat detta, att en av de saker som invandrarverket har att ta hänsyn till är avhoppsfrekvensen, och kanske framför allt från vissa länder, eftersom det är mer vanligt med avhopp vid besök från vissa länder.

Men det finns ingenting som säger att vi inte skulle kunna bli bättre på det

här området och ytterligare skulle kunna förenkla förfarandet. Vare sig vi blir det eller ej, anser jag att det är bra att invandrarverket har en styrelse som mer noga kan följa dessa frågor. Alla anser vi väl att det är kloka representanter för de olika partierna som sitter i invandrarverkets styrelse. Det är framför allt dessa som har att diskutera vilken praxis handläggarna har att följa när det gäller viseringar från olika länder. Det är en bra ordning att denna uppgift i första hand är invandrarverkets och dess styrelses ansvar.

Anf. 33 GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Jag är medveten om att jag åtminstone delvis fått de besked som invandrarministern kan ge i det enskilda ärendet jag först tog upp. Det sägs att det prövats enligt de regler som gäller. Nu anser jag att beslut skall vara klart motiverade, och det finns ingen klar motivering i avslagsbeslutet utan bara ett kryss i rutan där det står att ansökan avslås.

Det är viktigt att invandrarministern, som ändå är ansvarigt statsråd på detta område, vet om hur ärenden hanteras. Jag har en känsla av att man ibland kan gå alltför rutinmässigt till väga, kanske litet schablonartat, och att man från början har inställningen att säga nej. Det vore bättre om man från början hade inställningen att säga ja, och samlar argument för detta. Då blir varje ärende mer individuellt och mänskligt behandlat. Det är min åsikt.

Jag frågade vilken expertis invandrarverket har att avgöra människors försörjningsmöjlighet. Även om det inte finns något svar i dag anser jag att invandrarministern skall titta på denna fråga. Är det möjligen så att just den bedömningsmöjligheten behöver förstärkas hos invandrarverket? Vi diskuterade häromdagen huruvida det fanns tillräcklig medicinsk expertis. Jag frågar i dag: Finns det tillräcklig ekonomisk expertis för att göra dessa bedömningar?

När det sedan gäller viseringarna vet invandrarministern mycket väl att jag inte är en människa som ser lättfärdigt på den här frågan. Jag anser att vi skall ställa krav och vara medvetna om att det förekommer fusk och annat. Men vår inställning måste ändå vara human och medmänsklig, och vi skall inte schablonartat säga nej.

Jag anser att en del av de ärenden som tagits upp, inte minst de som Jan-Erik Wikström pekade på, tyder på att det finns en negativ inställning. Man säger nej. När t.ex. kyrkliga organisationer vill ta emot besök borde det självfallet vara lätt att sätta en ja-stämpel på pappret i de ärendena. Det vore en positiv anda.

Jag ställde indirekt en fråga om den sammanhållna flykting- och invandrarpolitiken. Det tycks ha skett ett omtänkande åtminstone i departementet när det gäller synen på arbetskraftsinvandring. Delar invandrarministern uppfattningen att vi är för njugga? Det sägs att den nuvarande tillämpningen av de gällande reglerna om arbetskraftsinvandring av ca 200–300 personer per år uppenbarligen är alltför rigid för att tillfredsställa de behov som i varje fall i framtiden kan uppstå. Vi kan väl vara överens om att vi bör sträva efter att något fler skall ha möjlighet att komma på kvoten för arbetskraftsinvandring i en framtid.

Anf. 34 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Fru talman! Jag tycker att det är utomordentligt glädjande att det är allt fler som söker sig till Sverige för att besöka organisationer eller enskilda familjer. Det vore trist om utvecklingen skulle vara sådan att man måste åka utomlands och mötas på tredje ort om man vill träffa folk från andra länder.

Jag tycker att avhoppsrisken överdrivs oerhört. Det är nog på den punkten som människor reagerar. När man nämner om omständigheterna i enskilda fall tar många sig för pannan och säger att det inte kan finnas någon rimlig grund för att avslå en sådan ansökan, annat än en allmänt restriktiv hållning. Därför är det bra om vi kan ge besked om att man inte skall ha en sådan allmänt restriktiv hållning.

Invandrarministern hänvisar till invandrarverkets styrelse. Det är ju allom bekant att det där råder delade meningar just om restriktiviteten. Både folkpartiets och centerns representanter har i invandrarverkets styrelse vid upprepade tillfällen reserverat sig just på denna punkt.

Anf. 35 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Fru talman! Jag har inte en riktigt lika lättfärdig inställning till avhoppsrisken som Jan-Erik Wikström, vilket kanske beror på att jag ser många ärenden och sedan får ta emot en utomordentligt stark kritik i enskilda ärenden för att jag inte låter personer stanna.

Också jag kan hålla med om att det naturligtvis är glädjande att människor kommer till Sverige och vill besöka oss. Det skall vi underlätta i största möjliga utsträckning.

Till Gullan Lindblad om arbetskraftsinvandringen i största allmänhet: Tack vare en framgångsrik ekonomisk politik har det under de senaste åren varit full sysselsättning i landet och behovet av arbetskraft har varit stort. Det råder inga tvivel om att om inte asylsökandeströmmen och flyktinginvandringen hade varit så stor, hade vi kunna tillåta en större arbetskraftsinvandring. I första hand måste vi ju låta flyktingarna få arbete.

Självfallet måste i det långa loppet arbetskraftsinvandringen diskuteras. Detta är mycket riktigt som Gullan Lindblad säger en av utgångspunkterna i förstudierna till den utredning som nu pågår. I ett mer globalt perspektiv vill jag bara påminna om de diskussioner som förs om Europapolitiken. Ett av de hinder mellan Europas länder som det är mest angeläget att riva är begränsningarna av möjligheten att arbeta och verka i andra länder. Vi har inte anledning att anta annat än att denna möjlighet kommer att öka i framtiden. Huruvida detta kommer att avspeglas på jordbruksområdet så att bönder förflyttar sig över gränserna, vet jag däremot inte. Så insatt är jag inte i frågan, men det är ju ett sådant fall som Gullan Lindblad baserar sin fråga på.

Anf. 36 GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Jag tycker att det senaste som invandrarministern tog upp om den något öppnare synen på arbetskraftsinvandringen lät bra. Huruvida det under några år relativt goda arbetsläget beror på en framgångsrik ekonomisk politik, skulle vi kunna ha en särskild debatt om efter de krispaket som nu presenteras i dagarna. Men det är en annan historia.

Arbetskraftsinvandringen har varit synnerligen rigoröst reglerad, trots den relativt goda arbetsmarknaden. Människor som skulle ha kunnat komma hit som invandrande arbetskraft har i stället tvingats att ställa sig i de asylsökandes kö. Dessa människor har kanske haft större möjligheter att få komma hit som arbetskraft, om de hade mötts av en större förståelse. Jag tog upp ett konkret fall om en jordbrukarfamilj. För mig illustrerar detta synen på möjligheten att få uppehållstillstånd och att kunna invandra till Sverige. Jag ville belysa detta ur ett vidgat perspektiv, vilket också framgår av min fråga.

Jag fick emellertid ingen kommentar till det här med den ekonomiska expertisen hos invandrarverket. Jag ber invandrarministern att i alla fall ta med sig detta på vägen liksom Jan-Erik Wikströms och min gemensamma vädjan när det gäller besöksviseringar att inte så mycket misstro människor som vill göra rena vänskapsbesök till enskilda eller organisationer och att vi visar en ökad öppenhet gentemot de människor som vill komma hit för kulturellt utbyte. De borde få känna att de verkligen har vänner här i Sverige.

Anf. 37 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Fru talman! Jag sade att jag tycker att man överdriver riskerna för avhopp. Invandrarministern karakteriserade då min inställning som lättfärdig. Det är viktigt att på den här punkten inte blanda samman lättfärdighet med rättfärdighet.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på interpellation 1990/91:16 om flyktingpolitiken

Anf. 38 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Fru talman! Gullan Lindblad har – mot bakgrund av sina besök vid olika flyktingförläggningar nyligen – frågat mig vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att förkorta väntetiderna för de asylsökande.

Gullan Lindblad har vidare frågat mig om regeringen är beredd att föreslå temporära arbetstillstånd för asylsökande "väntare" samt vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att förbättra situationen vad gäller undervisningen i svenska (SFI) för asylsökande.

I vad gäller åtgärder för att förkorta väntetiderna för asylsökande vill jag hänvisa till vad jag nyss sagt i mitt svar på en interpellation av Jan-Olof Ragnarsson. Regeringen kommer inom kort att föreslå riksdagen en kraftig förstärkning av invandrarverkets resurser för handläggning av asylärenden. Syftet är att nedbringa handläggningstiderna och minska kostnaderna för att ta hand om asylsökande på förläggning. Vad som kommer att föreslås är att invandrarverket för förvaltningskostnader skall få disponera 62 milj.kr. från anslaget för förläggningskostnader under innevarande budgetår. Härigenom bör det – om inte förutsättningarna för resursberäkningarna förändras kraftigt – vara möjligt att under nästa budgetår nå målen när det gäller handläggningstiderna och att redan under detta budgetår närma sig dessa mål.

I vad gäller polisens utredningstider har målet – normalt två veckor – i

stort sett uppnåtts som en följd av de åtgärder regeringen vidtagit tidigare under året.

Handläggningstiderna hos regeringen har hittills i år legat nära målet. Kapaciteten för utlänningsärenden inom regeringskansliet håller nu på att successivt byggas upp i syfte att kunna möta den ökning av antalet ärenden som blir resultatet av avarbetningen vid polisen och invandrarverket.

Frågan om tillfälliga arbetstillstånd för asylsökande aktualiseras med jämna mellanrum såväl här i kammaren som i massmedia.

Den självklara lösningen på problemet är att förhindra att detta över huvud taget uppstår, genom att korta väntetiderna så mycket att behovet av samhällsåtgärder blir minimalt. Att förkorta handläggningstiderna är alltså den högst prioriterade uppgiften.

Nu gällande lagstiftning tillåter inte utomnordiska medborgare utan uppehålls- och arbetstillstånd att förvärvsarbeta i Sverige. Det finns många skäl för detta.

Ett system med arbetstillstånd för asylsökande skulle säkert leda till att många arbetssökande skulle ta sig hit under förevändning att söka asyl.

Att ge asylsökande arbetstillstånd är alltså en åtgärd som skulle kunna leda till fler sökande i asylkön, längre väntetider i avvaktan på svar från myndigheterna, överbeläggning vid flyktingförläggningarna – allt till förfång för konventionsflyktingar och andra med starka skyddsbehov.

Asylrätten har tillkommit för att ge förföljda människor en fristad. Det vore i grunden fel att bidra till att den kommer att utnyttjas av arbetssökande.

Att öka möjligheterna till sysselsättning för de asylsökande under förläggningsvistelsen är en helt annan – och angelägen – fråga. Det gäller att lokalt finna bra former för detta i samråd mellan i första hand förläggningen, kommunen och arbetsmarknadsparterna på orten. Flera kommuner och förläggningar har också visat exempel på arbetsuppgifter som kan utföras.

Ett grundläggande skäl för den ordning vi nu har är att vi vill att de människor som redan är fast bosatta i Sverige – svenskar såväl som invandrare – först bör få ett arbete.

Arbetslösheten i Sverige är visserligen låg, internationellt sett. Samtidigt kommer signaler om att det mycket goda arbetsmarknadsläge som vi haft under de senaste åren nu kommer att försämras. Den senaste arbetskraftsundersökningen från statistiska centralbyrån (SCB) visar att drygt 80 000 personer var arbetslösa i september i år. Av dessa är knappt 9 000 utländska medborgare. Därutöver finns ungefär 2 000 personer, merparten i arbetsför ålder, med arbetstillstånd vid flyktingförläggningarna, som ännu inte hunnit in i statistiken.

Med detta för ögonen är det enligt min mening både logiskt och rimligt att vi satsar våra resurser på att så snabbt som möjligt ge besked till dem som sökt asyl och på dem som bor i Sverige och är arbetslösa eller riskerar att slås ut från arbetslivet, i stället för på människor som kanske inte kommer att få stanna i Sverige.

Den tredje frågan gäller vilka åtgärder regeringen är villig att vidta för att förbättra situationen i fråga om SFI-undervisningen vid förläggningarna. Gullan Lindblad nämner särskilt att hon träffat asylsökande som inte fått

någon svenskundervisning förrän efter cirka åtta månaders vistelse i Sverige. Låt mig först säga att svenskundervisning ges på samtliga flyktingförläggningar. Invandrarverket upphandlar sådan undervisning lokalt från lämplig studieanordnare, i huvudsak studieförbund.

Resurser för detta har beräknats med 20 studietimmar per vecka. Barntillsyn ordnas för ensamstående föräldrar. Förläggningen skall, enligt de föreskrifter som invandrarverket har utfärdat, motivera asylsökande och flyktingar att delta i undervisningen och personligen ta kontakt med dem som uteblir.

Att det nu ändå tar för lång tid innan en enskild asylsökande kan börja svenskstudier hänger samman med överbelastningen, sedan snart ett år tillbaka, av hela asylprövningssystemet.

Vi har i dag många olika slag av förläggningar, och de lokala förutsättningarna för olika verksamheter varierar. Dessutom finns fyra permanenta utredningsslussar, en i Malmö, en i Göteborg och två i den östra regionen, nämligen slussarna i Carlslund och Flen samt flera tillfälliga annex till dessa slussar. Regeln är att ingen svenskundervisning bedrivs vid slussarna. Vistelsen där är avsedd att bli mycket kort, men tyvärr är det inte så i dag.

Enligt uppgifter som jag har fått från invandrarverket har det i vissa fall uppstått väntetider också till den svenskundervisning som förläggningarna står för. Kurserna är helt enkelt fulltecknade, och nykomlingen får lov att ställa sig i kö. På alla orter har det inte varit möjligt att utöka SFI-undervisningen så snabbt och effektivt som det hade behövts.

En sådan situation är naturligtvis inte alls tillfredsställande. Detta understryker betydelsen av att sätta in resurser för att förstärka de samhällsorgan som hanterar asylärendena och har till uppgift att sörja för de sökande under väntetiden. Som jag nyss har redovisat lägger regeringen alltså fram förslag om detta inom kort.

Anf. 39 GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Jag ber att få tacka invandrarministern för ett långt och innehållsrikt svar. Jag har också med intresse lyssnat till den föregående debatten som delvis rörde samma frågeställningar. Att den här frågan har tagits upp av flera, visar ju att det finns en stor oro hos oss alla som sysslar med dessa frågor över att handläggningstiderna fortfarande är så långa.

I min interpellation angav jag att jag önskade få fram litet färska uppgifter rörande den aktuella tillströmningen av asylsökande och hur kommunplaceringarna sker. Den frågan har i någon mån diskuterats tidigare här. Det är uppenbarligen stopp när det gäller beviljande av ansökningar. Kommunerna har ett antal platser som inte kan utnyttjas. Det är anmärkningsvärt när det behövs så många platser.

Hur många väntar totalt i dag? Jag har sett siffror på ca 20 000. Det finns ca 6 000 platser i kommunerna som inte kan utnyttjas. Det visar något av problematiken på detta område.

Vi har många gånger tidigare diskuterat de långa väntetiderna. Dess värre kanske vi kommer att få göra det även i fortsättningen. Många åtgärder har vidtagits, men uppenbarligen inte tillräckligt många. Väntetiderna är fortfarande alltför långa. Det är vi överens om.

Nu har man i alla fall hunnit i kapp från polisens sida. Det är bra. Nu släpar invandrarverket efter. Trots de begärda, eller i varje fall ökade, resurser som regeringen kommer att bevilja, kommer det ändå att dröja minst ett år, innan vi når det mål vi ställde upp när det gäller invandrarverkets nya organisation.

Det är mot denna bakgrund jag fortfarande envisas med att fråga om det inte vore möjligt att ge temporära arbetstillstånd under väntetiden. Jag har träffat många personer som lider fruktansvärt av sysslolösheten och den eviga väntan och ovissheten. Personalen vid förläggningarna gör naturligtvis ett fantastiskt arbete. Men det är mycket pressande för dem att se hur de asylsökande psykiskt bryts ned fullständigt under väntetiden.

Hur görs prioriteringarna för närvarande när det gäller att bedöma ansökningar? Om jag har förstått det rätt, har de nya ärendena förtur så att inte de också skall bli för gamla, medan de som har väntat får vänta ytterligare. Gäller fortfarande regeln att de som har väntat ett år skall få stanna om inte särskilda skäl talar där emot, eller har regeringen för avsikt att ge någon form av amnesti till dem som har väntat länge?

Personalen på förläggningarna vittnar samfällt om bekymren och svårigheterna att hantera problemen och om hur människorna lider i en passiv väntan. Om tillströmningen nu är något mindre till Sverige, vilket är viktigt att få veta, vore det kanske realistiskt att genom något slags amnestiförfarande verkligen göra rent bord och snabbare komma i kapp. Vi måste komma dithän. Vi är alla besjälade av den önskan.

Invandrarministern radar upp en rad skäl mot arbetstillstånd under väntetiden. Jag har bl.a. läst en artikel i Aftonbladet, där hon tillsammans med arbetsmarknadsministern säger: Jobba, nej, men städa, ja. Visst är det bra om man kan få städa och utföra arbete på förläggningarna. Jag vet att det förekommer på en del förläggningar, och det är bra. Men det ena goda förskjuter faktiskt inte det andra. Finns det ändå inte skäl att tänka om nu?

Jag är helt överens om med invandrarministern om att det viktigaste är att förkorta väntetiderna. Allt fler har nu kommit till insikt om att man också borde kunna följa det förslag som vi moderater har lagt fram i åratal, nämligen att man skall kunna ge temporära arbetstillstånd under väntetiden. Senast har arbetsmarknadsstyrelsen valt den vägen, även om jag kanske inte till fullo delar styrelsens bedömning. Frågan har tagits upp i artiklar i all press, även i de socialdemokratiska tidningarna, där man faktiskt har uppmanat invandrarministern till litet mindre envishet i den här frågan.

Av svaret framgår att jag har rätt i min kritik när det gäller svenskundervisningen. Många flyktingar får vänta alltför länge på att få undervisning. På detta område är det kö, liksom på många andra håll i samhället. Kan vi nu förvänta oss att den föreslagna resursförstärkningen verkligen åstadkommer en förbättring på alla de områden som jag nu har tagit upp? Det gäller både väntetider och svenskundervisning.

Till sist vill jag fråga om invandrarministern har för avsikt att göra undervisningen i svenska obligatorisk. Det förekommer många önskemål om detta från personalen vid våra förläggningar. Då skulle verkligen alla få del av den undervisning som de så väl behöver för att kunna fungera i det svenska samhället.

Anf. 40 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Fru talman! Som Gullan Lindblad mycket riktigt påpekar har mycket av det som hon tog upp i interpellationen hunnit avhandlas under den här långa interpellationsstunden. Jag skall inte bli så mångordig.

Låt mig bara säga att det t.o.m. är så att Gullan Lindblad i den förra debatten vi hade själv pekade på att det kanske finns människor som kommer hit och vill ha ett tillfälligt arbete och då ser sig nödsakade – som jag tror att hon uttryckte det – att gå via asylsystemet. Jag tror att hur många goda skäl det än kan finnas för folk att komma i gång snabbt med arbete – och jag betvivlar inte ett ögonblick att de allra flesta också skulle tycka att det skulle kännas meningsfullt och att de skulle vilja göra rätt för sig – så ser vi som följer detta noga och som känner till mekanismerna bakom emigrations- och flyktingströmmarna i världen alldeles tydligt att om vi öppnar asylsystemet för något annat än det som det är avsett för riskerar vi verkligen att göra de människor som är i starkt behov av ett skydd i det här landet en otjänst. Det är därför som jag tar till egenskapen envishet med stor frenesi i den här debatten. Det är inte grundat på att jag skulle ha en avog inställning till människor som säger att de vill ha något att göra under väntetiden.

I själva verket tror jag att det finns mycket som vi skulle kunna göra bättre i detta avseende när det gäller det som vi har haft under den något allmänna rubriken meningsfull sysselsättning under väntetiden. Där ingår naturligtvis svenska för invandrare. Det är klart att man kan diskutera ett obligatorium. Men jag vet inte hur man skall kunna tvinga vuxna människor och även barn att lära sig något om de själva inte känner sig motiverade för det. Det handlar även om att de asylsökande skall lära sig mer om Sverige och det svenska samhället. Vi skall också försöka hitta flyktingförläggningar där de asylsökande i största möjliga utsträckning kan sköta sitt eget liv och kanske delta i barnverksamhet och fritidsverksamhet och t.o.m. leda verksamehten och där de kan sköta sitt eget hushåll, m.m. Då torde det inte bli så mycket tid över för ett arbete vid sidan om. Men det finns säkert möjligheter att ytterligare fylla denna tid med sådant som ligger vid sidan av den ordinarie arbetsmarknaden. Människorna på flyktingförläggningarna skulle tillsammans kunna göra insatser i den kommun där de befinner sig. Ersättningen för detta arbete skulle då inte vara i form av en avtalsmässig lön utan i form av t.ex. förbättringar på flyktingförläggningen. Jag tror dessutom att det skulle upplevas som mer rättvist av alla människor som finns på förläggningen. Det är dessutom sådant som skulle kunna tillämpas även på orter där arbetsmarknaden inte är så god. Om vi skulle erbjuda tillfälliga arbetstillstånd skulle det ju bli mycket orättvist mellan olika flyktingförläggningar beroende på var det finns tillfälliga arbeten.

Som jag sade i mitt första inlägg kan det anföras många exempel. Jag tror att vi kan komma längre på det här området. Det finns kommuner som har idéer och som kanske kan dela med sig till andra kommuner. Från departementets sida skall vi gärna medverka.

Anf. 41 GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! I den här frågan är vi inte riktigt överens invandrarministern och jag. Jag är helt överens med henne om att det görs många bra försök att erbjuda de asylsökande arbete.

I Hällefors, som jag har besökt, fick de asylsökande kratta gräs och löv och hålla rent och fint på förläggningarna. Det är viktigt och bra. Men, som jag sade, det ena goda förskjuter inte det andra. Med vår syn skulle de asylsökande också mycket snabbt kunna komma ut i arbete. De skulle genast kunna komma i gång med inlärning av så att säga praktisk svenska. All erfarenhet visar att det är på detta sätt människor lär sig språket mycket snabbt. Jag tror också att en ökad press på invandrarna, kanske i form av ett obligatorium, skulle göra att inte lika många som i dag hoppade av från denna undervisning. Vi anser nämligen att svenskundervisningen skall påbörjas redan vid slussarna. Även om de asylsökande inte får stanna i Sverige, är det inte någon belastning att kunna några ord svenska. Jag tycker att regeringen i detta sammanhang skulle kunna åstadkomma mer.

Jag frågade om prioriteringar, men jag fick inget svar på det. Prioriteras de nya ärendena så att de gamla får vänta? Det är kanske en praktisk fråga, men det är samtidigt beklagligt att de som väntar får vänta ytterligare. Jag frågade också om ettårsregeln kvarstår.

Invandrarministern säger i svaret:

"Ett system med arbetstillstånd för asylsökande skulle ganska säkert leda till att många arbetssökande skulle ta sig hit under förevändning av att söka asyl."

Jag sade tidigare att människor nu tvingas söka asyl, eftersom arbetskraftsinvandringen nu är nästan obefintlig. Jag tror att det råder ett visst samförstånd mellan oss när det gäller att vi måste tänka om litet grand.

Nu vet jag att signaler som vi ger från Sverige uppfattas mycket snabbt i utlandet av presumtiva asylsökande. Vi måste alltså förkorta väntetiderna. Och om vi lyckas med det skulle detta vara en fråga av kortsiktig natur.

Jag vill citera ur Olle Wästbergs artikel i Aftonbladet den 4 oktober i år.

"Är det verkligen sannolikt att människor skulle söka sig till Sverige för att varva polisförhör med arbete och språkundervisning? Är det inte i så fall mer troligt att lycksökare söker sig hit ändå, bor gratis med fickpengar på läger och tar lite svarta påhugg. Om det är ekonomisk invandring Sahlin/Lööw är rädda för, är risken lika stor i dag."

Jag delar denna uppfattning. Vi måste vara litet mer flexibla i detta sammanhang.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på interpellation 1990/91:23 om försurningsskador på kulturmiljön

Anf. 42. Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON (s):

Fru talman! Lars Ernestam har frågat mig vilka åtgärder som jag tänker vidta för att arbetet med att skydda kulturminnen som hotas av försurning skall kunna intensifieras.

Som framgår redan av Lars Ernestams fråga har riksantikvarieämbetet presenterat ett förslag till nytt handlingsprogram för insatser mot de skador som luftföroreningar och försurning medför på kulturminnen och kultur-

föremål. Det programförslaget avses ta vid efter det treårsprogram som riksdagen beslutat om för budgetåren 1988/89–1990/91 (prop. 1987/88:104, KrU21, rskr. 390 samt prop. 1987/88:85, JoU23, rskr. 373). Därför prövas nu riksantikvarieämbetets förslag inom ramen för beredningen av budgetförslaget för kommande budgetår.

Regeringens förslag till insatser inom det aktuella området kommer sålunda att redovisas för riksdagen när den beredningen är färdig. Mot den bakgrunden kan jag inte nu lämna ett mer detaljerat svar på Lars Ernestams direkta fråga.

Jag tolkar dock Lars Ernestams interpellation som att han mer allmänt ifrågasätter om inte åtgärdsprogrammen – såväl det som nu löper som riksantikvarieämbetets nya förslag – utgår från en alltför låg ambitionsnivå. Betydligt mer omfattande insatser skulle sålunda behövas än de som föreslagits av riksantikvarieämbetet.

Jag vill därför i korthet sätta in programarbetet i ett litet vidare perspektiv. Det är sålunda viktigt att ha i minnet att alla kostnader för att nedbringa de utsläpp som orsakar skadorna ligger utanför programmens budgetberäkningar. Utan sådana insatser skulle enskilda konserveringsarbeten på sikt vara verkningslösa. Det är t.ex. svårt att se hur ett hot mot de arkeologiska föremålen i marken skulle kunna mötas på annat sätt än genom att föroreningarna minskas.

Arbetet med att begränsa utsläppen drivs både nationellt och internationellt. Beredningen av storstädernas trafikfrågor är ett exempel på regeringens initiativ på det nationella planet. Internationellt pågår t.ex. ett intensivt arbete som syftar till att reducera de gränsöverskridande föroreningarna, t.ex. svavelutsläppen.

Det går vidare inte att tänka sig att programmen med stöd av statsanslag skulle kunna täcka kostnaderna för annat än en liten del av de direkta konserveringsarbeten som man i och för sig kan konstatera behovet av. Ansvaret för vården av kulturhistoriskt värdefulla byggnader ligger i Sverige i första hand på byggnadernas ägare och förvaltare. Detta gäller även när byggnaderna skadats av luftföroreningar. Bl.a. genom riksantikvarieämbetets möjligheter att lämna bidrag till vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse kan dock staten samverka med ägarna och stimulera till ansvarstagande för vårdinsatser. Inte heller de olika statliga systemen för stöd till byggnadsvården är budgeterade inom programmen.

Enligt min mening bör det särskilda handlingsprogrammet för insatser mot luftföroreningar syfta till att via bl.a. forskning och metodutveckling, inventeringar, informations- och utbildningsinsatser bygga upp ett handlingsmönster för hur hoten från luftföroreningarna skall kunna mötas. I detta arbete befinner vi oss ännu bara i ett uppbyggnadsskede. Det är en situation som vi delar med andra länder. De närmare orsakssammanhangen bakom nedbrytningsmekanismerna är sålunda fortfarande ofullständigt kända och konserveringsmetoderna är under utveckling.

Jag vill därför gärna erinra om 1990 års forskningspolitiska proposition (prop. 1989/90:90 KrU23, rskr. 334) enligt vilken riksantikvarieämbetets forskningsanslag förstärkts kraftigt med luftföroreningsproblemen som ett huvudmotiv. Bl.a. vikten av att kunna falla tillbaka på metodutveckling och

erfarenheter från andra länder gör vidare att regeringen fäster stor vikt vid kulturmiljövårdens internationella samarbete. Det är vägledande för förberedelserna för Sveriges deltagande i t.ex. den konferens om den europeiska kulturmiljövården som kommer att hållas i Kraków våren 1991 inom ramen för den europeiska säkerhetskonferensen.

De särskilda konserveringsinsatser på byggnader och kulturföremål som utförs direkt inom handlingsprogrammets ram kompletterar alltså andra väsentliga åtgärder. Inom det treårsprogram som nu fullföljs utförs sådana arbeten med utgångspunkt från behovet av metodutveckling och för att ta till vara kulturminnen som har allra högsta prioritet ur ett nationellt bevarandeperspektiv.

Även när det gäller våra möjligheter att få dessa projekt till stånd har vi att bemästra olika svårigheter. Enligt de uppgifter som jag fått sysselsätts nu t.ex.alla stenkonservatorer som i dag finns i landet i arbeten inom programmets ram. Motsvarande gäller även hantverkare med specialkunskaper inom detta område. Denna omständighet avspeglas givetvis i riksantikvarieämbetets förslag till ny dimensionering av programmet.

Varefter fler utexamineras från den konservatorsutbildning vi numera har i landet, liksom genom en successiv marknadsanpassning, torde man kunna räkna med att den nuvarande bristen på kompetent personal så småningom kommer att försvinna.

Som jag ser det skulle man kunna sammanfatta de omständigheter som jag här har redovisat med att de särskilda handlingsprogrammen har en väsentlig betydelse för hur insatser mot luftföroreningarnas effekter organiseras och utformas. Utfallet av insatserna kan emellertid bara bedömas mot bakgrund av ett helhetsperspektiv på landets kulturmiljövård.

Anf. 43 LARS ERNESTAM (fp):

Fru talman! Jag tackar kulturministern för att han i krisarbetet haft möjlighet att ge mig ett utförligt svar på min interpellation.

Det är kris i landet, eller snarare en politisk kris, där omvärldens förtroende för vårt land har sviktat. I det sammanhanget tycker jag att det är mycket lämpligt att också diskutera kulturfrågor. En mycket stor del av våra kulturminnen hotas av smygande utradering i samband med försurningsprocessen.

Fru talman! Vi har ungefär 1 500 runstenar i vårt land. 300 av dem är i akut behov av restaurering. Det finns ett hundratal områden med hällristningar, som också gradvis påverkas och närmar sig utplåning.

Till våra kulturskatter hör ett femtiotal medeltida glasmålningar, huvudsakligen i kyrkorna i landet. Här är restaureringsarbetet i gång, men mycket återstår att göra. Då har vi ungefär 1 000 bronsskulpturer. En stor del av dem är hotade genom frätningar och förändringar i metallen. Så kommer vi till husbyggnaderna: en del av dem är i enskild ägo, men det bedöms att det inte finns mindre än 500 objekt av nationellt intresse som behöver åtgärdas.

Riksantikvarieämbetet är i gång med inventeringar – det har statsrådet nämnt. De anslag som finns räcker till inventeringen och en del pilotprojekt. Ett nytt förslag som innebär att man skall kunna klara en mindre del av de

mest utsatta projekten har inlämnats. Insatserna är otillräckliga. Det finns många svårigheter, inte minst när det gäller kunskap om vilka åtgärder som behöver vidtas, som statsrådet har sagt. Det råder också brist på kunnig personal. Jag delar statsrådets uppfattning att det inte i dag är rätta tillfället att diskutera kommande budget, men jag tycker att de här frågorna är så principiellt viktiga, att vi kan och bör hålla en diskussion om statens ansvar för våra kulturminnen.

Vi skall spara nu. Det kommer att svida för många, säger regeringen. Vi får vara beredda att göra uppoffringar i vår allmänna standard. Vi kan ha förhoppningar att det kan komma bättre tider. Så kan det vara också på kulturområdet. Det kan bli – jag hoppas verkligen att det inte blir så – att stora aktuella projekt och stora personella satsningar senareläggs.

Försurningen däremot, statsrådet, gör ingen paus. Frätningen fortgår, runstenarna och hällristningarna blir otydligare oavsett vilka kriser och svårigheter vi har i landet. Ett utplånat eller obotligt skadat kulturminne kan inte ersättas. Det är definitivt borta, möjligen är det dokumenterat i något arkiv.

Jag finner att statsrådet är ovanligt defensiv i sin beskrivning av det här frågorna. Staten kan bara klara en liten del av kostnaderna, säger han, trots att den övervägande delen av objekten ligger under statligt eller annat allmänt ansvar. Bedömningen får göras i samband med ett helhetsperspektiv på kulturvården. Åtgärder vid källan är det viktigaste, och det är vi naturligtvis helt överens om. Men huvuddelen av skadekällorna kommer från andra länder, inte minst från den miljörovdrift som de socialistiska länderna har gjort sig skyldiga till. Det tar tid att åtgärda allt detta, och under tiden utraderas kulturminnen.

Jag vill fråga kulturministern: Har vi inför kommande generationer råd att offra huvuddelen av de kultur- och fornminnen som är hotade? Hur stor del av de kulturminnen av nationellt intresse som vi har anser statsrådet redan i dag kan bedömas vara förlorade?

Anf. 44 KJELL DAHLSTRÖM (mp):

Fru talman! Lars Ernestam var mot slutet av sitt anförande inne på de socialistiska ländernas miljörovdrift. Det är sant att det är rovdrift. Problemet är att miljörovdrift inte känner några traditionella politiska gränser, det är minst lika illa i de västliga länderna. I det här sammanhanget vill jag ta fram ett exempel för att vidga problemområdet något.

Under mina studier var jag i Grekland i Aten på 70-talet och hade den sorgliga upplevelsen att se hur karyatiderna i templet Erechtheion fick "ta sitt pick pack och promenera" in på ett museum. Där står de nu ersatta med plastattrapper. Med FNs ekonomiska hjälp har det gått att rädda karyatiderna på det viset. Dessa karyatider uppbar Erechtheion-templet på Akropolis i Aten mer än 2 500 år, men den aggressiva luften i Aten efter andra världskriget har på mindre än 25 år förstört mer än vad de hade förstörts under 2 500 år. T. o.m. svenskar var där och bombade templen på Akropolis i Aten, men det gick att rädda dem och bygga Erechtheion på nytt!

Vad jag vill säga att förstörelsen av våra kulturminnesmärken, dessa fantastiska byggnader som påminner så mycket om historia, är framför allt en

viktig signal till oss om att vi håller på att bygga upp ett samhälle som förstör alldeles för mycket. Signalen är att vi måste ändra vårt beteende radikalt. Det är, tyvärr, den viktigaste lärdomen av detta. Hur mycket vi än skulle vilja det, kan vi inte tillskjuta så mycket medel att man kan rädda de 500 byggnadsmärken som Lars Ernestam talade om. Här vill jag poängtera att förstörelsen av dessa byggnadsminnesmärken är en oerhört viktig signal om att vi måste bete oss på ett helt annat sätt.

Det är inte bara dessa 500 byggnader som är hotade, utan även andra byggnader är hotade, naturen är hotad och ytterst är människan hotad.

Anf. 45 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON (s):

Fru talman! Jag tycker nog att Lars Ernestam i någon mån hemfaller åt, skulle jag vilja säga, den politiska riksdagsritualen. Man förutsättes alltid säga att statsrådet är så defensiv, att det finns för litet av det och det samt att det behövs friska tag och mera pengar – får man bara mera resurser löses alla problem. Men jag tycker ändå att jag mycket klart har redovisat i mitt svar, som är utförligt, de insatser som gjorts, de planer som finns och – här har jag varit mycket uppriktig – de problem som faktiskt finns. Vi saknar kunskap på ett antal områden och behöver alltså forska mera. Men det finns alltid en mycket stor beredskap när det gäller panikåtgärder. Man öser på med slantar och vidtar mycket hastiga – och ibland sker det hela improviserat – åtgärder.

Jag erinrar om vad som hände då vi drabbades av energikrisen på allvar och då kärnkraften och de förhållandena på allvar började diskuteras för 15 år sedan. Plötsligt satte man i gång med isolering av fastigheter. Man gjorde det på ett sådant sätt att vi nu kan konstatera mögel i en mängd hus. Vi skapade alltså reella hälso- och miljöproblem, därför att vi litet för hastigt och panikartat vidtog ett batteri av åtgärder på områden där vi inte hade tillräckligt med kunskaper.

Vi har alltså skäl att se till att goda konservatorer utbildas. Vidare finns det skäl att säga att staten inte ensam måste ta ett ansvar här, utan det ansvaret måste varje medborgare och varje fastighetsägare ta. En fastighetsägare har ansvaret för att hans hus vårdas. Om huset skulle utsättas för påverkan utifrån – även om det sker utan fastighetsägarens förskyllan – har han ett ansvar härvidlag. Det förhållandet att någon utomstående förstör egendom som är min och som jag har att vårda befriar mig inte från ansvaret att vårda den. Jag har väldigt svårt att se att man i ett samhälle skulle föreställa sig att det ansvar som jag har automatiskt överläts på någon annan därför att en skada utan min förskyllan har skett. Detta är faktiskt avgörande, som jag ser saken, för utvecklingen i framtiden.

I det här sammanhanget vill jag knyta an till det som Kjell Dahlström sade. Om vi frånhänder oss det personliga ansvaret för vår närmiljö, kommer vi aldrig att kunna klara någonting. Jag anar en debattmässig spänning mellan Kjell Dahlström och Lars Ernestam i det stycket. Det personliga ansvaret kan vi alltså inte frånhända oss. Det gäller alltså även fastighetsägare och fastighetsbolag, för även dessa måste alltså faktiskt ta sitt ansvar. Vi kan inte bara åtaga oss att vara städgumma. Det går inte att göra på det sättet. Det här är alltså en principfråga.

Vi har således anledning att mycket allvarligt diskutera dessa frågor. Jag

är angelägen om att driva dem på bred front. Eftersom Lars Ernestam talar om de diskussioner som regeringen har fört nu i veckan om den ekonomiska krisen vill jag bara tillfoga att en förutsättning för att vi med våra gemensamma resurser skall kunna göra insatser är att det verkligen finns resurser.

I det stycket kan man konstatera att drömmen om en nolltillväxt som grunden för den mänskliga utvecklingen inte är särskilt fruktbar. Det är nödvändigt att se till att vi i det vi skapar i vårt samhälle får så mycket av mervärde att vi också har möjlighet att vårda, att ha omsorg om, det som vi skapade i går. I hög grad kan nolltillväxten – jag medger att det kan vara ett något förenklat resonemang – beskrivaa så, att det är fråga om en situation där vi inte skaffar oss mera av resurser än som behövs för att klara av att uppehålla livet i dag. När det gäller tillväxten är det således meningen att vi också skall kunna ta hand om det som skapades i går.

Anf. 46 LARS ERNESTAM (fp):

Fru talman! Självfallet är jag, Kjell Dahlström, medveten om de stora problemen i Grekland i de här sammanhanget. Jag har också varit i Grekland, så jag vet hur det förhåller sig. Men jag har också varit i Barcelona och Rom, så jag har sett vad trafiken påverkar. Vi diskuterar med kraft olika åtgärder i vårt land. Vi skall ta vårt ansvar, och vi skall göra allt som står i vår makt för att åstadkomma en minskning av utsläppen i vårt land. Men våra problem är små jämfört med förhållandena i andra länder.

Vad jag har velat framhålla är att väldigt mycket av föroreningar här kommer utifrån. Man kan inte lättvindigt bara hänvisa till att sådana här saker måste åtgärdas vid källan. Jag är nämligen inte säker på att de länder som det gäller klarar det här.

Det finns problem i både väst och öst. Jag har valt att göra en jämförelse mellan två länder, mellan det forna Öst- resp. Västtyskland. I Västtyskland finns mycket av det personliga ansvar som utbildningsministern säger att jag inte har. I Östtyskland har det funnits ett kollektivt ansvar. Jag tycker att man i Västtyskland på ett bra sätt har arbetat med bevarandet av kulturminnen. Kjell Dahlström säger att det finns problem där också. Ja, där är det mycket trafik, avgaser osv. Men man har jämförelsevis klarat sig bättre i Västtyskland.

Så några ord till utbildningsministern. Självfallet menar jag att vi skall ta ett personligt ansvar. En del av de objekt som jag har tagit upp ägs av staten, och i de fallen har staten ett ansvar. Men jag skulle gärna se att vi fick mer av marknadsekonomi och av enskilda sponsorer också på det här området. Jag skulle önska att företagen fann det här intressant och sade: Nu räddar vi tio runstenar. Man engagerar sig ju förtjänstfullt i idrottssammanhang. Vi måste alltså få ett nytt synsätt här. Jag är medveten om att staten inte kan klara allt. Det måste därför till nya initiativ och engagemang från annat håll för att klara det här landet. Därom är jag helt övertygad.

Men vad händer nu? Jag fick inte något svar på mina frågor. Vad kommer alltså att hända med dessa nationellt betydelsefulla kulturminnen? Visserligen är Sverige mycket mera lyckligt lottat än andra.

Kommer vi alltså att bli tvungna att vara beredda att offra en stor del av våra kulturminnen? Eller skall målsättningen vara att vi med gemensamma

ansträngningar, med ett personligt ansvar, genom utnyttjande av enskilda insatser osv. aktivt arbetar för ett bevarande av våra kulturminnen?

Med tanke på den målsättning som finns och de planer som hittills har gällt tycker jag att vi inte har kommit tillräckligt långt.

Anf. 47 KJELL DAHLSTRÖM (mp):

Fru talman! Debatten har kanske större spännvidd än utbildningsministern anar vad gäller Lars Ernestam å ena sidan och mig själv å andra. Det är alltså riktigt att det finns en motsättning mellan oss i det här avseendet.

Bengt Göransson talade om att det behövs en tillväxt för att vi skall klara de enorma räddningsinsatser som erfordras. Men om vi skall tala om den saken, kommer vi in på en mera omfattande diskussion om vad ekonomisk tillväxt är. Jag vill dock avsluta den här diskussionen med att säga att jag och mitt parti står för ett stopp när det gäller en ytterligare konsumtionsökning. En sådan leder nämligen till ökade utsläpp av olika slag. Men en ekonomisk tillväxt som inriktas på miljövänlig produktion t.ex. är inte någonting negativt.

Av Bengt Göranssons svar, som i och för sig är fint, framgår det att en konferens om europeisk kulturmiljövård kommer att äga rum i Kraków på våren 1991. Det tycker jag är väldigt passande med tanke på den frigörelse som har skett i Östeuropa, där det finns fantastiskt fina kulturbyggnader och kulturskatter. Problemet är bara att kulturmiljön är erbarmligt dålig i hela Östeuropa. Jag tänker då på t.ex. alla förorenande utsläpp som förekommer där. Härtill kommer allt det som den västeuropeiska bilismen och det Västeuropeiska konsumtionsbeteendet för med sig. Det kommer alltså att bli ytterligare en belastning i stora delar av Europa på luftföroreningssidan. Därmed kan även byggnadsbeståndet i Sverige påverkas.

Mot den bakgrunden tycker jag att det vore mycket vällovligt om de svenska insatserna i just Kraków hade en sådan inriktning att det klart framgår att det finns en risk för att det blir så att säga både en västlig och en östlig miljöförstörelse och kulturminnesförstörelse vad gäller Östeuropa.

Anf. 48 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON (s):

Fru talman! Lars Ernestam utropar entusiastiskt att han gärna skulle se mer av marknadsekonomi och mer av sponsring när det gäller vården av runstenar och hällristningar. Jag är rädd att det får bli ett entusiastiskt utrop, för jag tror inte att det finns några förutsättningar för det. Sanningen är att de som arbetar inom de marknadsekonomiska systemen, i varje fall hitintills, har haft begränsat intresse av att underhålla sina egna egendomar. Det är därför vi har en diskussion om att staten, samhället, gemenskapen måste tillföra medel för att återställa också sådant för vilket enskilda fastighetsägare rimligen måste ha ansvar.

Jag är litet överraskad av frågan om vad som är vår målsättning. Jag tyckte att jag gav ett ganska utförligt svar, som visade både avsikter och allvar, inte bara från regeringens sida, utan även från riksdagen och de svenska medborgarna. Det finns i vårt land en mycket stor medvetenhet, ett mycket starkt engagemang, som jag tycker är mycket positivt. Jag tycker att vi har anledning att ta till vara det intresset och den medvetenheten. Det finns ändå litet

hopp om förbättring. Som motpol vill jag ta mitt favoritcitat från tidningen Hallandsposten år 1978: "Över 500 centerpartister applåderade entusiastiskt sedan de på torsdagskvällen fått höra att katastrof väntade världens befolkning på praktiskt taget alla områden."

Det finns en risk att man ser katastrofmålningen som det enda lustfyllda som man kan glädja sig åt. För mig är det viktigare att kunna konstatera att vi nu faktiskt har program, att det finns utbildning, att det finns en stark medvetenhet och att det därför sannolikt också finns goda möjligheter att kunna lösa åtskilliga av dessa problem. I det stycket tillät jag mig att peka på att förutsättningen är att vi har en sådan ekonomisk situation i vårt land att vi kan lägga pengar inte bara på falukorv och potatis för att vi fysiskt skall kunna överleva till i morgon, utan att vi har slantar så att vi kan både utbilda konservatorer och betala konservatorer som utför arbetet.

Anf. 49 LARS ERNESTAM (fp):

Fru talman! Jag konstaterar att utbildningsministern och jag har ungefär samma uppfattning när det gäller tillväxt och att det endast är genom tillväxt och förändring som vi kan klara en rad problem. Med tillväxt menar vi naturligtvis inte rovdrift, och det förutsätter jag att inte heller utbildningsministern gör. Med tillväxt menar man utveckling. Det skulle vi kunna ha en lång debatt om.

I den skatteuppgörelse som har gjorts, Kjell Dahlström, har vi tagit tag i problemet med att minska trafiken genom att arbeta för att få höjda bensinpriser. Vi har motarbetats av tidigare språkrör i miljöpartiet som inte vill ha så höga bensinpriser. Jag bara nämner detta.

Jag skall ägna resten av mitt inlägg åt att diskutera med utbildningsministern, som jag tycker i det senaste inlägget inte var så defensiv som i det första. Jag erkänner att jag fick ett utförligt och bra svar. Det sade jag i mitt första inlägg. Men jag tyckte att det fanns någonting av uppgivenhet i det. Vi skall göra vad vi kan. Det finns inte teknik, det finns ingen som arbetar med detta. Vi kommer inte att klara mera än en del av det som föreligger. Vi skall sammanväga detta med mycket annat. Det var ett, som jag upplever det, vanligt svar som man får i en interpellationsdebatt. Men nu säger utbildningsministern att vi skall vara optimistiska och göra vad vi kan, vi skall tro att vi klarar en stor del av dessa objekt. Det var då jag drog fram sponsorerna.

En sak tror jag att vi får fundera litet grand på. Det är det som utbildningsministern sade om privata fastighetsägares intresse för bevarandefrågor. Jag har arbetat i den här sektorn under en stor del av mitt liv och jag finner att det mycket ofta är stat och kommun som är de stora syndarna i detta sammanhang. Det är de som har eftersatt vården av kulturbyarna. Kyrkan har haft intresse och har skött sig. De svenska kyrkorna har en helt annan standard än i många andra länder. Men i övrigt måste utbildningsministern erkänna att stat och kommun har många försyndelser på sitt samvete när det gäller bevarandet av byggnader.

Jag tycker att det är tråkigt att många privatpersoner som gör stora insatser nedklassas så här generellt. Jag tycker att slottsägarna och herrgårdsägarna gör stora insatser. De har verkligen i många fall gjort stora uppoff-

ringar för att hålla sina kulturhistoriskt intessanta byggnader i skick. De bör ha ett erkännande någon gång.

Det jag allra sist skulle vilja säga är att vi skall arbeta för att en stor del av kulturminnena bevaras.

Anf. 50 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON (s):

Fru talman! Det vore mig fjärran att söka klassa ned det arbete som utförs av enskilda fastighetsägare. Jag känner mycket stor respekt för det arbete som bedrivs av ägare till en del av de gamla slotten och herresätena, vilka ingalunda har någon lätt uppgift då det gäller att underhålla sina hus. Jag kan också instämma i att det när det gäller viss statlig och kommunal egendom har slarvats oerhört mycket.

Det jag egentligen syftade på när jag sade att jag tyckte att de privata fastighetsägarna möjligen kan klandras var framför allt våra industriminnen. Jag har sett hur enskilda företag har kunnat ställa till miljöer och hur de har hanterat sina industrifastigheter, som hade bort vara i ett bättre skick än de är. Man kan åka ut och titta på en del nedlagda industrier. Där har man en direkt koppling till omedelbara avkastningskrav. Kravet på kortsiktig avkastning på kapital är tydligen icke ett tillräckligt incitament för att underlätta ett varaktigt skydd och en bestående vård. Detta gäller i hög grad. Det är ingen tillfällighet att det, när vi talar om våra kulturminnen, framför allt är industriminnena som är förslummade i detta land. Det var egentligen det jag syftade på. I övrigt tror jag att vi i det stycket kan vara överens.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Meddelande om svar på interpellation 1990/91:18

Anf. 51 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON (s):

Fru talman! Med hänvisning till riksdagsordningen, kap. 6:1 får jag meddela att då Larz Johansson på grund av stor arbetsbelastning inte kan ta emot svaret på interpellationen om högskoleutbildningen inom föreskriven tid avser jag att besvara interpellationen fredagen den 16 november.

13 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
proposition
1990/91:46 till skatteutskottet

Motionerna
1990/91:Ju5 till justitieutskottet
1990/91:L14 till lagutskottet
1990/91:Fi1–Fi3 till finansutskottet

Anmäldes och bordlades
Proposition
1990/91:42 Insiderhandel

Redogörelserna
1990/91:4 Nordiska rådets svenska delegations berättelse angående sin verksamhet sedan rådets trettiosjunde session t.o.m. trettioåttonde sessionen
1990/91:5 Riksdagens förvaltningskontors redogörelse för verksamhetsåret 1989/90

Förslag
1990/91:11 Riksdagens förvaltningskontors förslag till Lag om avvikelser från vissa bestämmelser i lagen (1988:589) om ersättning m.m. till riksdagens ledamöter

Motionerna
med anledning av prop. 1990/91:10 Förslag till begravningslag
1990/91:K1 av Sten-Åke Nygårds m.fl. (s)
1990/91:K2 av Karin Israelsson (c)
1990/91:K3 av Anders Björck m.fl. (m)
1990/91:K4 av Birgit Friggebo m.fl. (fp)

med anledning av prop. 1990/91:11 Några delgivningsfrågor
1990/91:Ju6 av Berith Eriksson (v)
1990/91:Ju7 av Rolf Dahlberg m.fl. (m)
1990/91:Ju8 av Britta Bjelle m.fl. (fp)

med anledning av prop. 1990/91:17 Tillfällig försäljning
1990/91:N1 av Per Westerberg m.fl. (m)
1990/91:N2 av Rune Backlund (c)
1990/91:N3 av Gudrun Norberg m.fl. (fp)
1990/91:N4 av Kurt Ove Johansson m.fl. (s)

med anledning av prop. 1990/91:23 Fortsatt giltighet av 1952 års tvångsmedelslag
1990/91:Ju9 av Berith Eriksson (v)
1990/91:Ju10 av Inger Schörling m.fl. (mp)

med anledning av prop. 1990/91:28 Förlängd tid för registrering av licensområden för älgjakt
1990/91:Jo31 av Bo Lundgren och Wiggo Komstedt (båda m)

med anledning av prop. 1990/91:30 Vissa befogenheter för ett nytt statligt förvaltningsbolag
1990/91:N5 av Per Westerberg m.fl. (m, fp, c)
1990/91:N6 av Lars Norberg (mp)

med anledning av prop. 1990/91:32 Fastighetsdomstolar, m.m.
1990/91:Ju11 av tredje vice talman Bertil Fiskesjö och Rune Backlund (båda c)
1990/91:Ju12 av Britta Bjelle m.fl. (fp)

med anledning av prop. 1990/91:36 Åtgärder mot miljöfarliga blybatterier
1990/91:Jo26 av Annika Åhnberg (v)
1990/91:Jo27 av Sven Eric Lorentzon m.fl. (m)
1990/91:Jo28 av Karl Erik Olsson m.fl. (c)
1990/91:Jo29 av Sören Norrby m.fl. (fp)
1990/91:Jo30 av Åsa Domeij m.fl. (mp)

med anledning av prop. 1990/91:38 Statsbidrag till personalkooperativ barnomsorg
1990/91:So1 av Maja Bäckström och Leo Persson (båda s)
1990/91:So2 av Ulf Melin och Anders G Högmark (båda m)
1990/91:So3 av Göran Engström m.fl. (c)
1990/91:So4 av Sten Svensson m.fl. (m)
1990/91:So5 av Bengt Westerberg m.fl. (fp)
1990/91:So6 av Rosa Östh m.fl. (c)
1990/91:So7 av Anita Stenberg m.fl. (mp)
1990/91:So8 av Bengt Harding Olson och Isa Halvarsson (båda fp)

Konstitutionsutskottets betänkanden
1990/91:KU1 Vissa grundlagsfrågor
1990/91:KU3 Kommunala frågor m.m.

Finansutskottets betänkanden
1990/91:FiU1 Offentlig upphandling
1990/91:FiU2 Offentlig sektor

Kulturutskottets betänkande
1990/91:KrU2 Vissa turistfrågor

Näringsutskottets betänkande
1990/91:NU19 Försäljning av mark från domänverket

15 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställts

den 25 oktober

1990/91:67 av *Gudrun Schyman* (v) till socialministern om Sverige, EG och den sociala tryggheten:

Det finns mycket sagt och skrivet om den Europeiska gemenskapen, men

det finns mycket litet sagt och skrivet om hur de socialpolitiska frågorna hanteras inom EG. Därför undrar man hur det ser ut med den sociala tryggheten i EG-länderna? Vad har man för ambitioner inför framtiden? Vilka konsekvenser kommer Sveriges harmonisering till EG – och eventuella medlemskap – att få för vårt eget lands välfärdspolitik? Vad blir konsekvenserna för socialförsäkringssystemet, för barnomsorgen, för äldreomsorgen, för familjepolitiken och för den sociala tryggheten i stort? Varför finns det ingen arbetsgrupp som har till uppgift att studera dessa frågeställningar i den i övrigt så väl uppbyggda EG-byråkratin?

Det är helt uppenbart att en social nedrustning i första hand skulle drabba kvinnorna, men något kvinnoperspektiv finns inte i dagens EG-debatt. Anita Gradin och Ingela Thalén är de ministrar som ytterst ansvarar för Sveriges EG-politik och för vår socialpolitik. Det är till dessa som frågorna är riktade.

EG-frågan är enligt min mening oerhört viktig för oss kvinnor. En harmonisering och/eller ett medlemskap kommer att få stora och genomgripande effekter på den offentliga sektorn, speciellt för den del av den offentliga sektor som vi kvinnor är så beroende av; vård, omsorg och social trygghet. Vi är beroende av en fungerande offentlig sektor av flera skäl. Den är vår huvudsakliga arbetsgivare. Vi behöver utnyttja den om vi arbetar inom andra områden. Den avlastar oss så att vi kan leva det "hela" liv som de flesta av oss vill, dvs. en kombination av yrkeskvinna, förälder och aktiv samhällsmedborgare. Våra barn och gamla skall ha det bra när vi gör andra saker. Vi måste veta att barnen får en ordentlig skollunch och har ett bra fritidshem efter skolans slut. Kort sagt: Vi behöver ha en familje- och socialpolitik som ger oss stöd för ett jämlikt och socialt rikt liv.

Svenska Metallindustriarbetareförbundet har nyligen gett ut en skrift (Nr 2/1990) med titeln "Sverige EG och den sociala tryggheten". I den gör man en genomgång av de flesta sociala förmånerna och jämför länderna i EG med Sverige. När det gäller sjuk- och föräldrapenning och pensionsförsäkring så ligger Sverige på första plats. Vi är näst bäst i Europa på arbetslöshets- och arbetsskadeförsäkring och god fyra när det gäller barnbidragets storlek.

Det intressanta med Metalls genomgång är att man också har vägt in det faktum att förmånerna i Sverige är tillgängliga för *alla* vilket en stor del av förmånerna i EG-länderna *inte* är. Dessa är för det mesta kopplade till en anställning och dessutom till en heltidsanställning. Arbetar man deltid eller är arbetslös så har man inte någon del i den sociala tryggheten. Står man utanför arbetsmarknaden, dvs. arbetar deltid eller är arbetslös så har man ingen del i den sociala tryggheten som för oss är en självklarhet.

För oss kvinnor betyder detta mycket eftersom vi, åtminstone periodvis, står utanför arbetsmarknaden. Det är också vi som till övervägande del arbetar deltid. EG är på den punkten inget undantag. Bland dess 18 miljoner arbetslösa är majoriteten kvinnor och ungdomar.

Det generella sociala trygghetssystem som finns i Sverige skiljer sig inte bara från EGs i utformningen utan också i finansieringen. I Sverige finansieras socialpolitiken med skattemedel – både inkomstskatter och punktskatter. Skattetrycket är lägre i EG-länderna, och detta faktum framställs i Sverige ofta som något mycket lockande. Men för vem frågar man sig stilla? För

kvinnor betyder det snarare ett hot mot den offentliga servicen eftersom barnomsorg, skolor och vårdinstitutioner byggs upp av skattepengar.

Det pågår i dag en diskussion inom EG om en harmonisering av framför allt punktskatter. Några beslut är inte tagna ännu, men man vet att om man inte avtalar om några skattesatser så kommer den s.k. fria marknaden automatiskt att leda till en harmonisering på lägsta nivå. Det finns ju ingen anledning att tillverka eller köpa varor i ett land om det är billigare i ett annat och gränserna är öppna.

Även om det inte blir den absolut lägsta nivån som blir rådande, så kommer punktskatterna i vilket fall som helst att bli avsevärt lägre än vad de är i Sverige i dag. Och Sverige kommer att vara tvunget att följa efter både vid ett EES-avtal och vid ett medlemskap. Mellan 30–40 miljarder per år beräknas det bli i minskade skatteintäkter. Vilka konsekvenser kommer det att få för vår välfärdspolitik? Vad kommer det att betyda för den vård och omsorg som redan i dag är i ekonomisk kris?

Det här är frågor som borde besvaras innan vi beslutar om EES-avtal och innan vi beslutar om medlemskap, dvs. *innan det är för sent*!

Jag vill därför ställa följande frågor till socialministern:

1. Vilken strategi har regeringen, och då särskilt de ansvariga ministrarna, för att ge ett kvinnoperspektiv åt EG-debatten?
2. Hur tänker regeringen värna om utbildningens, vårdens och omsorgens kvalitet och kvantitet?
3. Hur tänker regeringen skydda sociala försäkringssystem vid harmonisering eller vid medlemskap i EG?
4. Hur ser, i detta perspektiv, grundprinciperna ut för regeringens nationella skatte- och finanspolitik?

1990/91:68 av *Gudrun Schyman* (v) till miljöministern om export av miljöfarligt avfall:

I september i år fick vi reda på att Sverige – bland andra länder – exporterat miljöfarligt avfall till en anläggning i Spanien som i praktiken inte finns. Avfallet ligger oskyddat på hög och förorenar omgivningen. En stark opinion i Spanien kräver att avfallet skall skickas tillbaka till resp. land. Birgitta Dahl utlovade i en frågestund den 9 oktober 1990 att Sveriges agerande skulle utredas.

I en artikel i Svenska Dagbladet (1990-10-01) redogjordes för att SAKAB förra året skickat 1 000 ton uttjänta kondensatorer och transformatorer med det ökända miljögiftet PCB till en omdebatterad förbränningsanläggning i Pontypool i Wales. Folkopinionen i Pontypool menar att förbränningen har orsakat bl.a. förhöjd frekvens av cancer och missbildade barn, men det finns i dag inga "säkra" bevis för det. Det brittiska underhuset har dock beslutat undersöka frågan och skall bl.a. låta fristående organisationer mäta utsläppen.

Greenpeace presenterade den 11 oktober en rapport över Västeuropas export av miljöfarligt avfall till Polen (Poland: the waste invasion). Sedan gränsen öppnades mot väst har exporten av miljöfarligt avfall till Polen varit stor – trots att man inte haft kapacitet att ta hand om avfallet på ett tillfreds-

ställande sätt. Sverige finns med på listan över de länder som exporterat betydande mängder.

Naturvårdsverket som i Sverige är den myndighet som beviljar tillstånd för export av miljöfarligt avfall anser sig ha garantier för att 80 % av det exporterade avfallet återanvänds. De ovan beskrivna exemplen visar att utlovade garantier inte alltid stämmer överens med verkligheten. En del av de miljöfarliga exportvarorna kan inte återvinnas. Vad som händer med de allra farligaste ämnena är oklart.

Baselkonventionen från 1989 reglerar exporten av miljöfarligt avfall. Den tillkom för att reglera industriländernas obehagliga vana att dumpa miljöfarligt avfall i u-länderna. Konventionen stadgar att det skall finnas garantier för att mottagarlandet kan ta hand om avfallet på ett tillfredsställande sätt, men mycket få länder har ratificerat konventionen som därför ännu inte trätt i kraft. Den har också uppenbara svagheter då det inte finns någon övervakning och några sanktionsmöjligheter.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag ställa följande frågor till miljöministern:

1. Vad har utredningen angående Sveriges export av miljöfarligt avfall till Spanien visat?
2. När skall Sverige ratificera Baselkonventionen?
3. Tänker Sverige verka för att konventionen förstärks med regler för övervakning och sanktioner?
4. Hur tänker regeringen arbeta för att principen att alla tar hand om sitt eget avfall följs bättre?

16 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställts

den 25 oktober

1990/91:139 av *Gudrun Schyman* (v) till försvarsministern om försvarskampanjen:

Arméstaben har betalat en reklamkampanj som utformats av Sveriges centrala värnpliktsråd. I annonsens rubrik stod det: "I går var det ryssen som hotade svensk demokrati. I dag är det vi svenskar." Längre ner kunde man läsa: "Vi vaggas in i en trygg värld där sofflocksmentaliteten frodas. Den yttre fienden bryts mot den inre." Hela kampanjen kostade 1 120 500 kr.

Arméstabens informationsavdelning har offentligt uttryckt att det här är väl använda pengar.

Min fråga är:

Tänker försvarsministern vidta några åtgärder för att förhindra att skattebetalarnas pengar används till oseriös försvarspropaganda?

1990/91:140 av *Torgny Larsson* (s) till statsrådet Anita Gradin om proposition om krigsmaterielexporten:

Under fjolåret gjordes två utredningar om den svenska vapenexporten, dels utredningen om krigsmaterielbegreppet, dels en stor parlamentarisk utredning om hela den svenska vapenexportpolitiken vars betänkande kallats Utlandssamverkan på krigsmaterielområdet. Med utgångspunkt i dessa båda utredningar arbetar regeringen nu med att skriva en proposition för en ny vapenexportpolitik.

Efter beslutet på den socialdemokratiska partikongressen om att riktlinjerna för vapenexport skall lagfästas har naturligtvis arbetet med att färdigställa propositionen påverkats. Men de nya direktiv som nu tillkommit får inte leda till att hela processen skjuts upp. Frågan om att lagfästa riktlinjerna är redan belyst av två utredningar, förutom av de redan nämnda också av medborgarkommissionen, så något ytterligare utredningsarbete behövs inte. Det gäller att nu komplettera propositionen i enlighet med det beslut som den socialdemokratiska partikongressen fattat och lägga fram ett förslag till riksdagen under våren 1991.

Jag skulle vilja fråga utrikeshandelsminister Anita Gradin när en proposition i krigsmaterielexportfrågan kommer att föreläggas riksdagen.

1990/91:141 av *Ingbritt Irhammar* (c) till utrikesministern om svenskarna i Irak m.m.:

Situationen för de svenskar som sitter som gisslan i Irak blir för var dag alltmer oviss. Förväntningarna har satts mycket högt i samband med UDs utsände Peter Osvalds besök. Dessa förväntningar ser dock i dagsläget inte ut att innebära frihet för mer än ett litet fåtal.

Den psykiska pressen på svenskarna som sitter i gisslan är stor. Men även deras anhöriga i Sverige plågas av ovissheten. Från svensk sida bör det, i avvaktan på hela den svenska gruppens frigivande, göras insatser för att ge hjälp och stöd till alla inblandade parter. Ett psykologteam bör därför sändas till svenskarna i Irak, och sådan hjälp bör även kostnadsfritt erbjudas familjerna i Sverige.

Är utrikesministern beredd att aktivt medverka till att psykologhjälp ges kostnadsfritt till såväl gisslan i Irak som dess anhöriga i Sverige?

den 26 oktober

1990/91:142 av *Marianne Samuelsson* (mp) till utrikesministern om kärnvapenproven vid Novaja Semlja:

Sovjetunionen har återigen utfört kärnvapensprängningar på Novaja Semlja.

Från Norge höjs nu kraftiga protester mot dessa sprängningar. Norrmännen är oroliga bl.a. för att fisket i Barents hav skall förstöras.

Med anledning av sprängningarna vill jag fråga utrikesministern:

Vad tänker regeringen vidta för åtgärder?

17 § Kammaren åtskildes kl. 12.28.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 8 § anf. 26 (delvis) och av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

GUNNAR GRENFORS

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Fredagen den 26 oktober

1 § Ledighet 1
2 § Svar på interpellation 1990/91:41 om Chile 1
Utrikesminister Sten Andersson (s)
Viola Claesson (v)
3 § Svar på interpellation 1990/91:36 och fråga 1990/91:30 om Cambodja 4
Utrikesminister Sten Andersson (s)
Hans Göran Franck (s)
Bertil Måbrink (v)
4 § Svar på interpellation 1990/91:47 om Tibet 8
Utrikesminister Sten Andersson (s)
Ragnhild Pohanka (mp)
Kaj Nilsson (mp)
5 § Meddelande om svar på interpellation 1990/91:1 12
Utrikesminister Sten Andersson (s)
6 § Svar på interpellation 1990/91:12 om kollektiva hemförsäkringar 12
Statsrådet Erik Åsbrink (s)
Sten Andersson i Malmö (m)
7 § Svar på interpellation 1990/91:19 om den s.k. Catalinaaffären .. 18
Försvarsminister Roine Carlsson (s)
Bo Hammar (v)
8 § Svar på interpellation 1990/91:9 om invandrarverkets handläggningstider 22
Statsrådet Maj-Lis Lööw (s)
Jan-Olof Ragnarsson (v)
Ragnhild Pohanka (mp)
9 § Svar på interpellation 1990/91:17 och fråga 1990/91:9 om invandring och visum 30
Statsrådet Maj-Lis Lööw (s)
Gullan Lindblad (m)
Jan-Erik Wikström (fp)
10 § Svar på interpellation 1990/91:16 om flyktingpolitiken 37
Statsrådet Maj-Lis Lööw (s)
Gullan Lindblad (m)
11 § Svar på interpellation 1990/91:23 om försurningsskador på kulturmiljön 42
Utbildningsminister Bengt Göransson (s)
Lars Ernestam (fp)
Kjell Dahlström (mp)

12 § Meddelande om svar på interpellation 1990/91:18 50
Utbildningsminister Bengt Göransson (s)
13 § Hänvisning av ärenden till utskott 50
14 § Bordläggning 51
15 § Anmälan om interpellationer
1990/91:67 av Gudrun Schyman (v) om Sverige, EG och den sociala tryggheten 52
1990/91:68 av Gudrun Schyman (v) om export av miljöfarligt avfall 54
16 § Anmälan om frågor
1990/91:139 av Gudrun Schyman (v) om försvarskampanjen . 55
1990/91:140 av Torgny Larsson (s) om proposition om krigsmaterielexporten 55
1990/91:141 av Ingbritt Irhammar (c) om svenskarna i Irak m.m. 56
1990/91:142 av Marianne Samuelsson (mp) om kärnvapenproven vid Novaja Semlja 56

gotab 97231, Stockholm 1990